

Kirkkomuusikko kahden tulen välissä

Taideyliopiston Sibelius-Akatemian
kirkkomusiikin koulutusohjelma ammattiin
valmistavana koulutusohjelmana

Saarenpää Sanna

4.6.2022

Tiivistelmä

Tutkin kirjallisessa työssäni Taideyliopiston Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin koulutusohjelmaa ja vertaan sitä musiikkikasvatuksen koulutusohjelmaan, Helsingin yliopiston teologian ja uskonnotutkimuksen koulutusohjelmaan sekä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen laatimiin kanttorin viran kelpoisuusvaatimukseen ja ydinosaamiseen. Tarkoituksena on peilata edellä mainittuja kokonaisuuksia kirkkomusiikin koulutusohjelmaan ja tehdä sen pohjalta havaintoja kirkkomusiikin koulutusohjelman rakenteesta ja sitä määrittävistä tekijöistä, kurssien soveltuvuudesta eri kokonaisuuksiin sekä työelämää varten valmistavista opinnoista.

Lähestyn käsittelemääni aineistoa laadullisen tutkimuksen kautta. Teen havaintoja ja johtopäätöksiä Taideyliopiston Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin koulutusohjelmasta ja tarkastelen sen soveltuvuutta eri konteksteissa ensin yhdessä musiikkikasvatuksen sekä teologian ja uskonnotutkimuksen koulutusohjelmien kanssa ja myöhemmin kanttoreiden kelpoisuusvaatimusten ja ydinosaamisen kanssa.

Lähteinä käytän työssäni uusimpia saatavilla olleita versioita Helsingin yliopiston teologian ja uskonnotutkimuksen koulutusohjelmasta sekä Taideyliopiston Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin ja musiikkikasvatuksen koulutusohjelmista, mikä tässä tilanteessa tarkoittaa opinto-oppaasta löytyviä vuoden 2021 kokonaisuuksia.

Työn tärkeimpiä tutkimusnäkökulmia ovat kirkkomusiikin ja musiikkikasvatuksen koulutusohjelmien yhteensopivuus sekä kirkkomusiikin koulutusohjelman hahmottuminen kanttorin ydinosaamista vasten. Tarkastelen työssäni myös muun muassa koulutusohjelmiin sisältyvää pedagogista osaamista sekä monipuoliseksi rakennetun kirkkomusiikin koulutusohjelman vahvuuksia ja haasteita.

Avainsanat: Kirkkomusiikki, koulutusohjelma, kanttori, musiikki, työelämälähtöisyys

Sisällys

1 JOHDANTO	1
2 KIRKKOMUSIIKIN KOULUTUSOHJELMA SUHTEESSA MUIHIN KOULUTUSOHJELMIIN	4
2.1 Kirkkomusiikin koulutusohjelma	4
2.2 Musiikkikasvatuksen koulutusohjelma	7
2.3 Teologian ja uskonntutkimuksen kandi- ja maisteriohjelmat	10
3 KIRKKOMUSIIKIN KOULUTUSOHJELMA SUHTEESSA KANTTOREIDEN YDINOSAAMISEEN JA KELPOISUUSVAATIMUKSIIN	15
3.1 Työelämäopinnot	15
3.2 Kanttoreiden ydinosaamiskuvaus	17
3.3 Kanttorinviran kelpoisuusvaatimukset	21
4. JOHTOPÄÄTÖKSET	25
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....	30

1 JOHDANTO

Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa kirkkomusiikin opiskelija elää ikään kuin kahden tulen välissä. Yliopistolla ja Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on molemmilla omat toiveensa ja vaatimuksensa, jotka vaikuttavat kirkkomusiikin koulutusohjelman sisältöön merkittävästi. Opiskelijan odotetaan rakentavan valittavissa olevista opinnoista itsensä näköistä kokonaisuutta, joka antaa hyvät valmiudet työelämään mutta edistää myös korkeatasoista muusikkoutta ja asiantuntijuutta. Tutkin tässä työssä kirkkomusiikin koulutusohjelman työelämävastaavuuksia vertaamalla koulutusohjelmaa Taideyliopiston Sibelius-Akatemian musiikkikasvatuksen ja Helsingin yliopiston teologian ja uskonnotutkimuksen koulutusohjelmiin sekä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen laatimiin kanttoreiden kelpoisuusvaatimuksiin ja ydinosaamiskuvaukseen.

Kirkkomusiikin koulutusohjelmaa pidetään usein yhtenä Taideyliopiston Sibelius-Akatemian monipuolisimmista koulutusohjelmista musiikkikasvatuksen lisäksi. Kumpikin koulutusohjelma on tunnettu siitä, että laaja-alaisten opintojen kautta on mahdollisuus työllistyä esimerkiksi taitelijaksi, pedagogiksi, tutkijaksi tai asiantuntijaksi. (TSA opinto-opas a.) Musiikkikasvatuksen koulutusohjelman kautta on mahdollisuus saada pätevyys musiikinopettajana toimimiseen, ja vastaavasti kirkkomusiikin koulutusohjelman kautta voi hankkia pätevyden Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorin virkaan. Musiikkikasvatuksen ja kirkkomusiikin koulutusohjelmien tavoitteena on tarjota opiskelijalle laaja musiikillinen yleissivistys, instrumenttiaineiden laaja hallinta sekä monipuolista ammattitaitoa omalla alalla. (TSA opinto-opaat a ja b.)

Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan tarjoaman opetuksen lisäksi teologiaa voi opiskella Suomessa Åbo Akademiassa Turussa ja Itä-Suomen yliopiston teologian osastolla Joensuussa. Helsingin yliopiston alaisuudessa toimiva teologinen tiedekunta kouluttaa teologeja, jotka työllistyvät muun muassa opettajiksi, kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen palvelukseen, yrityksiin, mediaan ja julkiseen hallintoon. Tässä työssä vertaan Taideyliopiston Sibelius-Akatemian kirkkomusiikkikoulutusta Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan teologian ja uskonnotutkimuksen koulutusohjelmaan sekä kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen asiantuntijatyön opintosuunnassa kuvattuihin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon papin tai lehtorin virkaan valmistaviin opintoihin. (HY teol. tdk a.)

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus on tarkkaan määrittänyt kanttorinvirkaan vaadittavien tutkintojen sisällöt ja ne on julkaistu säädöskokoelmassa nro 63 päätöksensä nro 135. Kanttorinvirka on niin sanotusti kolmiportainen, joten Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa olevat kanttorinvirat ovat jotain seuraavista: korkeakoulututkintoa edellyttävä kanttorinvirka (taso C), ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä kanttorinvirka (taso B) ja ylintä tutkintotasoa edellyttävä kanttorinvirka (taso A).

Kirkkohallituksen päätöksen tarkoituksena on taata tarvittava musiikillinen, teologinen, pedagoginen ja soveltava osaaminen kanttorin tehtävien hoitamisessa. (Suomen ev.lut. kirkko.) Kanttoreita eli kirkkomuusikoita kouluttavat oppilaitokset seuraavat tätä kirkkohallituksen päätöstä, ja Taideyliopiston Sibelius-Akatemia on julkaissut dokumentin, josta löytyy kirkkomusiikin koulutusohjelmassa olevat kanttorin kelpoisuuteen valmistavat opinnot (TSA dokumentti a). Kirkkohallitus on julkaissut myös kuvauksen kanttorin ydinosaamisesta, jossa pyritään hahmottamaan koko Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttoreiden virkojen kaikkein keskeisintä osaamista (Kirkkohallitus). Käsittelen työssäni kirkkohallituksen uusinta päätöstä kanttoreiden kelpoisuuksista vuodelta 2020, kanttoreiden ydinosaamiskuvausta, kirkkomusiikin ja musiikkikasvatuksen koulutusohjelmia vuodelta 2021 sekä uusinta käytössä olevaa versiota teologian ja uskonnontutkimuksen koulutusohjelmasta.

Tutkimukseni tarkoituksena on käydä läpi kirkkomusiikin koulutusohjelmaa ja peilata sitä edellä mainittuihin kokonaisuuksiin. Tavoitteena on tehdä havaintoja kirkkomusiikin koulutusohjelmasta, sen sisältöä määrittävistä tekijöistä sekä siitä, miten kirkkomusiikin koulutusohjelmassa otetaan huomioon työelämän todellisuus.

Olen aloittanut omat opintoni Taideyliopiston Sibelius-Akatemian Kuopion yksikössä kirkkomusiikin koulutusohjelmassa syksyllä 2018 valmistuttuani Oulun ammatti-korkeakoulusta muusikoksi, syventymiskohteena kirkkomusiikki. Opintojeni aikana olen tullut huomanneeksi ristiriidan siinä, millaisena Taideyliopiston Sibelius-Akatemian Kuopion yksikön opiskelijat ja opetushenkilökunta mieltävät kirkkomusiikin koulutusohjelman. Toisaalta Taideyliopiston tasolta opiskelijoita kannustetaan kouluttautumaan taiteilijoiksi, tutkijoiksi ja asiantuntijoiksi, mutta toisaalta kirkkomusiikin koulutusohjelma vahvasti ohjaa opiskelijoita valmistumaan ammattiin eli kanttoreiksi, mikä ei suoranaisesti ole yliopiston tehtävä, sillä ammattiin valmistavat koulutukset ovat olemassa ammattikorkeakouluissa. Toinen ristiriitainen asia, jonka olen itse koulutuksessa huomannut, on pedagogisten opintojen tarkoitus kirkkomusiikin koulutusohjelmassa. Kanttorinvirassa asetetaan tiettyjä pedagogisia vaatimuksia, joiden pohjalta oletetaan kanttoreiden pystyvän toimimaan opettajina ja ohjaajina erilaisilla leireillä sekä erilaisille kokoonpanoille (kuorot, laulu- ja soitinryhmät). Pysin kirjallisessa työssäni perehtymään myös tähän pedagogisten opintojen kokonaisuuteen koulutusohjelmissa, ydinosaamiskuvauksessa ja kelpoisuuksissa. Yksi näkökulma on perehtyä katsomaan kokonaisuutta muusikkoja kouluttavan oppilaitoksen kannalta. Toisessa näkökulmassa perehdytään vastaavasti katsomaan kokonaisuutta kirkollisen näkökulman kautta.

Lähestyn työtäni laadullisen tutkimuksen kautta. Tarkoitukseni ei ole muodostaa suuria linjoja tai tehdä ohjeistusta, jonka mukaan kirkkomusiikkikoulutusta tai kanttoreiden työnkuvaa tulisi muokata. Työni keskiössä on vertailevien havaintojen tekeminen Taideyliopiston Sibelius-Akatemian kirkkomusiikkikoulutuksen rakenteesta, Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen antamasta päätöksestä kanttorin virkaan

vaadittavista opinnoista ja kanttoreiden ydinosaamiskuvauksesta sekä teologian ja uskonnontutkimuksen koulutusohjelmasta. Kirkollisen näkökulman tutkiminen sekä kirkkohallituksen päätöksen että teologian ja uskonnontutkimisen kandi- ja maisteriohjelmien kautta, nostaa esiin toisenlaisia havaintoja kuin koulutukseen pohjautuva näkökulma.

Kirkon tutkimuskeskus on julkaissut vuonna 2018 raportin, jossa perehdytään vuonna 2017 teetetyt osaamiskartoituskyselyn kautta tutkimaan Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa työskentelevien kanttoreiden kokemuksia omasta osaamisesta sekä koulutuksen ja opiskeluaikaisten mielikuvien vastaavuutta työelämän kanssa. Vaikka raportti pohjautuukin aikaisemmin käytössä olleisiin opetussuunnitelmiin, saan siitä tarvittavaa näkökulmaa siihen, millaista on olla yhtä aikaa muusikko, teologi, pedagogi sekä toimiva osa työyhteisöä. (Engström ym. 2018, 8.) Lähdemateriaalia täydentävänä kirjallisuutena käytän lisäksi Salmisen, Hannikaisen ja Huhtasen toimittamaa artikkelikokoelmaa *Kirkon muusikko arjessa ja pyhässä*.

2 KIRKKOMUSIIKIN KOULUTUSOHJELMA SUHTEESSA MUIHIN KOULUTUSOHJELMIIN

2.1 Kirkkomusiikin koulutusohjelma

Kirkkomusiikin koulutusohjelma on yksi Taideyliopiston Sibelius-Akatemian monipuolisimmista koulutusohjelmista. Opiskelijalla on koulutuksen kuvauksen mukaan valmistumisensa jälkeen valittavissa useita mahdollisia urapolkuja aina pedagogista kapellimestariin. Keskeisessä asemassa koulutuksessa on sen tarjoama monipuolisuus mutta samalla mahdollisuus muokata opintoja opiskelijan oman kiinnostuksen mukaan. Koulutuksen kautta on mahdollista hankkia pätevyys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorinvirkaan. (TSA opinto-opas a.) Vuosikymmenten aikana kirkkomusiikkikoulutus on hakenut omaa muotoaan myös erilaisten yhdistelmäkoulutusten avulla, joista mielenkiintoisin yhdistelmä oli kenties musiikkikasvatuksen yhdistäminen kirkkomusiikkikoulutuksen kanssa. (Engström ym. 2018, 6, Kosonen 2020, 118–119).

Kirkkohallitus on tehnyt päätöksen kanttorin virkaan vaadittavista tutkinnoista ja niiden sisällöstä, ja kirkkomusiikin koulutusohjelma pyrkii ottamaan huomioon kirkkohallituksen päätöksen koulutusta uudistettaessa ja rakennettaessa. Tämä ei ole helppo yhtälö, kun koulutuksessa pitäisi toisaalta kannustaa opiskelijaa luomaan omaa polkuaan musiikin saralla, mutta toisaalta koulutuksen oletetaan myös tuottavan uuden sukupolven kanttoreita seurakuntien virkoihin. Kirkkomusiikkikoulutuksen yhtenä suurimpana haasteena on pysyä mukana alati muuttuvassa maailmassa ja seurakuntien työympäristöjen jatkuvassa kehittämisen tarpeessa. (Engström ym. 2018, 59–60.) Kanttorin kuvataan usein olevan musiikin moniosaaja, ja juuri monipuolisuuteen panostetaan ja on panostettu vuosikymmenten aikana kirkkomusiikkikoulutuksessa. Tämä on auttanut selkeyttämään kanttorin tutkintonimikkeitä ja luomaan selkeämpiä raameja koulutukselle ja tason nostamiselle. Se ei silti poista sitä epävarmuutta, mikä oppilaitoksille tulee ennakkoinnin ja uusien osaamistarpeiden huomioimisesta koko koulutuksen sisällössä. (Engström ym. 2018, 7, 17.)

Kirkkomusiikin kandidaatin opinnot koostuvat pääaineopinnoista, kieliopinnoista ja vapaavalintaisista opinnoista (TSA opinto-opas c). Pääaineopintoihin kuuluvat laulun, musiikin johtamisen ja urkujensoiton opinnot, ja niiden sanotaan muodostavan kirkkomusiikin koulutuksen ytimen (TSA opinto-opas a). Pääaineopintojen alta löytyy isompia opintokokonaisuuksia kuten instrumenttiopinnot ja liturginen musiikki, pedagogiikka ja vuorovaikutustaidot, yleismusiikilliset valmiudet, tutkimustaidot sekä opinnäyte ja kypsyysnäyte (TSA opinto-opas c). Nämä kokonaisuudet sopivat hyvin yhteen sen kanssa, mitä kanttorilta ylipäätään odotetaan työelämässä. Kanttorilta ei vaadita

ainoastaan musiikillista laaja-alaisuutta vaan myös erilaisia rooleja esimerkiksi kasvattajana ja eri tasoisten ryhmien pedagogina (Engström ym.2018, 8, 22–23).

Pääaineopintojen kokonaisuuksista näkee, mitä taitoja kirkkomusiikin koulutusohjelmassa pyritään tarjoamaan opiskelijoille, ja tutustumalla opintokokonaisuuksien alla oleviin kursseihin, saa kirkkomusiikin opiskelusta entistä selkeämmän ja yksityiskohtaisemman kuvan. Pääaineopintojen pääasiallisena tavoitteena on tarjota opiskelijalle perustavanlaatuiset taidot kolmessa pääsyventymiskohteessa eli laulussa, urkujensoitossa ja kuoronjohdossa. Näitä taitoja opiskelija voi itse kiinnostuksensa mukaan syventää maisterivaiheen opinnoissa jopa korkeimmalle mahdolliselle tasolle eli tasoon A asti. Kirkkomusiikin ydinopintojen lisäksi koulutusohjelmassa on huomioitu myös pedagoginen osaaminen muutaman kurssin verran (valittava vähimmäismäärä on kuusi opintopistettä) sekä yleissivistävät ja syventävät opinnot musiikinhistoriassa, säveltapailussa ja satsiopissa. *Proseminaarin* ja *Kypsyysnäytteen* tarkoituksena on valmistaa opiskelijaa analyyttiseen ja asialähtöiseen kirjoittamiseen. *Opinnäytteessä* tarkastellaan opiskelijan osaamista kirkkomusiikin ydintaidoissa sekä kykyä soveltaa opittuja tietoja ja taitoja suunniteltaessa ja toteutettaessa jumalanpalvelusten musiikillista kokonaisuutta. Kieliopinnot käsittävät suomen, ruotsin ja englannin kielen opintoja, ja vapaavalintaisten opintojen avulla opiskelija voi syventää osaamistaan kiinnostustensa mukaisesti. (TSA opinto-opas c.) Kirkkomusiikin kandidaatin ja maisterin opinto-oppaissa vapaavalintaisten opintojen alle on koottu vain osa mahdollisista kursseista, ja opiskelija voi valita kursseja myös Sibelius-Akatemian tai Taideyliopiston yhteisestä kurssitarjonnasta (TSA opinto-opas a). Kirkkomusiikin kandidaatin opinnot kestävät noin kolme vuotta (TSA opinto-opas c).

Kirkkomusiikin kandidaatin opintojen tavoitteena on, että opiskelija osaa suunnitella ja toteuttaa jumalanpalvelusten musiikkia, mutta toimia myös muissa kirkkomusiikin osaamista vaativissa tehtävissä laulajana, soittajana ja musiikinjohtajana. Kandidaatin opintojen jälkeen opiskelijalla tulisi olla lisäksi kirkkomuusikon työssä tarvittava osaaminen pedagogiikassa, teologiassa ja soitinten huollossa. (TSA opinto-opas c.) Samoja asioita kuvaillaan Kirkkohallituksen laatimassa kanttorin ydinosamisessa, johon kuuluvat teologinen ja arvo-osaaminen, kanttorin tehtäväosaaminen, vuorovaikutusosaaminen, toimintaympäristö- ja yhteisöosaaminen sekä työelämä- ja kehittämisosaaminen (Kirkkohallitus 2020, 7). Kuvauksista käy ilmi selkeästi opintojen monipuolisuus ja tarkoitus mahdollistaa työskentely tiettyssä ammatissa jo kandidaatin opintojen jälkeen. Kirkkomusiikin kandidaatin opinnoissa on tarkoituksena rakentaa opiskelijalle riittävän kattava osaamisen pohja kirkkomusiikin eri osa-alueilla, että hänellä on mahdollisuus maisteriopintoihin siirtyessään valita syventymiskohteensa mahdollisimman perustellusti. Tämä vankka perusosaamisen pohja antaa opiskelijalle työelämässä rohkeutta heittäytyä oman mukavuusalueen ulkopuolelle, jossa voi luottaa omaan osaamiseen (Engström ym. 2018, 24).

Kirkkomusiikin maisteriopintojen tavoitteena on auttaa opiskelijaa syventämään aiemmin hankittua kirkkomusiikin alan taiteellista, tieteellistä ja pedagogista osaamista. Maisterivaiheen opintojen jälkeen opiskelija pystyy toimimaan kirkkomusiikin alan vaativissa tehtävissä, joita ovat esimerkiksi ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä kanttorinvirka eli taso B ja ylintä tutkintotaso edellyttävä kanttorinvirka eli taso A. (TSA opinto-opas d.) Kirkkomusiikin maisteriopintoihin voi jatkaa suoraan kirkkomusiikin kandidaatin tutkinnon suorittuaan tai erikseen korkeakoulujen yhteishaussa täydentääkseen aiemmin hankittua musiikillista osaamista. Hakeminen suoraan kirkkomusiikin maisteriopintoihin helpottaa erityisesti alanvaihtajia, jotka ovat esimerkiksi ammattimuusikoita aiemmalta koulutukseltaan. Kirkkomusiikin koulutusohjelmaan hakevilla on jo valmiiksi erilaiset taustat koulutuksessa ja osaamisessa, joten on tärkeää huomioida opiskelijan mahdollisuus muokata opintoja itsensä näköiseksi ja mahdollisimman hyödylliseksi kehittymisen kannalta. Oleellista kirkkomusiikin opinnoissa onkin vahvan instrumenttipohjan luominen, kirkollisen toimintaympäristön tunteminen ja pedagogisen osaamisen saavuttaminen. Tämä kaikki antaa hyvän pohjan, jolta opiskelija voi valmistumisensa jälkeen jatkaa itsensä kehittämistä. (Engström ym. 2018, 23–24.)

Kirkkomusiikin maisterin opinnot koostuvat pääaineopinnoista ja vapaavalintaisista opinnoista. Vaikka kaikille maisteriopiskelijoille kuuluu pakollisena osana opintoja kurssit *Liturgisen soiton jatkokurssi* ja *Liturginen vokaalimusiikki 1*, erona kandidaatin opintoihin on selkeämpi syventyminen pääaineopinnoissa yhteen aihealueeseen. (TSA opinto-opas d.) Maisteriopiskelijan on tarkoitus opinnoissaan laajentaa osaamistaan instrumenttiopinnoissa, pedagogiikassa ja tutkimuksessa. Opintojen syventämisestä kiinnostuksen mukaan kertoo mahdollisuus valita yksilöllisesti räätälöity taiteellinen opintokokonaisuus yhdeksi syventymiskohteeksi perinteisten laulun, kuoronjohdon ja urkujensoiton sijaan (TSA opinto-opas a). Kirkkomusiikin maisterin opinto-oppaassa tätä opintokokonaisuutta kuvataan nimillä *Projekti* tai *Muu taiteellinen kirkkomusiikin opintokokonaisuus* (TSA opinto-opas d).

Mielenkiintoinen yhteneväisyys kirkkomusiikin kandidaatin ja maisterin koulutusohjelmien pääaineopinnoista eli kaikille kirkkomusiikin opiskelijoille pakollisista opinnoista löytyy *Pedagogiikka ja vuorovaikutustaidoista*, sillä kyseisen opintokokonaisuuden alta löytyy kolme samaa kurssia sekä maisteriopinnoissa että kandiopinnoissa. Kanttorin oletetaan toimivan seurakunnissa eräänlaisena musiikkikasvattajana ja ohjeistavan työelämässä hyvin erilaisia ja eri taseisia kokoonpanoja, joten herää kysymys, riittävätkö koulutusohjelmassa olevat muutamat kurssit valmistamaan opiskelijaa työelämää varten. Osa pedagogisesta ohjaamisesta on nivottu ajatellusti sisään itse kurssien sisältöihin ja opetukseen, mutta Engströmin, Salmisen ja Tuukkasen kirjoittamassa raportissa kanttorit ovat kommentoineet tarvetta kaikenikäisten kuoropedagogiikasta. Kirkkomusiikkikoulutuksen tarjoama pedagogisen osaamisen riittävyys työelämää ajatellen jää lopulta epäselväksi, ja täytyy pohtia, jääkö kyseisen osaamisen hankkiminen

työelämään tai opiskelijan oman kiinnostuksen, syventymiskohteen ja jatko-opintojen varaan. (Engström ym. 2018, 22–24, 41.)

Tutkimustaidoissa opiskelijalla on mahdollisuus syventää osaamistaan oman alansa tieteellisessä kirjoittamisessa ja kriittisessä analysoinnissa sekä tehdä maisterivaiheen kirjallinen työ suppeana, laajana tai jopa pro gradu -tutkielmana. Maisterivaiheen *Opinnäytteessä* tarkastellaan opiskelijan kykyä soveltaa hankkimaansa osaamista pääaineopinnoissa osana kirkkomusiikin suunnittelua ja toteuttamista. Vapaavalintaisia opintoja kirkkomusiikin maisteriopinnoissa voi valita 30 opintopisteen verran, ja ne voivat sisältää melkein mitä tahansa opintoja Taideyliopiston ja Sibelius-Akatemian laajasta kurssivalikoimasta. (TSA opinto-opas d.)

2.2 Musiikkikasvatuksen koulutusohjelma

Musiikkikasvatuksen koulutusohjelma on toinen Taideyliopiston Sibelius-Akatemian monipuolisimmista koulutusohjelmista. Koulutuksen tavoitteena on taata opiskelijalle monipuolinen osaaminen musiikillisessa yleisivistyksessä, musiikkiaineiden hallinnassa ja musiikkipedagogisissa ammattitaidoissa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että valmistunut opiskelija hallitsee soittajana ja laulajana erilaisia musiikkityylejä erilaisilla instrumenteilla, hän osaa johtaa kuoroa ja erilaisia yhtyeitä sekä sovittaa musiikkia erilaisille ja eritasoisille kokoonpanoille. (TSA opinto-opas b.) Musiikkikasvatuksen koulutusohjelman tavoitteita tarkasteltaessa huomaa, että ne sopivat hyvin yhteen myös kanttorin ydinosaamisen kanssa. Teologinen ja arvo-osaaminen on urkujensoiton lisäksi ainoa osa-alue, joka musiikkikasvatuksen kokonaisuudesta jää puuttumaan. Musiikkikasvatuksen koulutusohjelmasta valmistuneita voi siis pitää samanlaisina oman alansa moniosaajina kuin kanttoreitakin. (Kirkkohallitus 2020, 7, Engström ym. 2018, 7–8.)

Vaikka musiikkikasvatuksessa keskitytään enemmän musiikin pedagogiseen puoleen ja erilaisten musiikkityylien hallitsemiseen, ovat käytännön taidot ja oman osaamisen kehittäminen yhtä oleellisia kuin kirkkomusiikin koulutusohjelmassa. Peruskoulun ja lukion musiikinopettajien lisäksi musiikkikasvatuksen koulutusohjelmasta valmistunut opiskelija voi tehdä töitä musiikkiopistoissa, yrittäjänä, tutkijana tai muissa musiikkipedagogin asiantuntijuutta vaativissa työtehtävissä. Kirkkomusiikin opiskelijan tavoin musiikkikasvatuksen opiskelijalla on mahdollisuus muokata opintojaan haluamaansa uraa ja erikoistumista kohti. (TSA opinto-opas b.)

Tiiviiden kontaktien luominen kouluihin ja muihin tuleviin työnantajiin on musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa olennaista (TSA opinto-opas b). Samoin kirkkomuusikot luovat kontakteja seurakuntiin varsinkin harjoittelujen aikana (TSA

opinto-opas d). Kirkkomuusikot tekevät opintojensa aikana kaksi harjoittelua musiikkikasvattajien tehdessä kandidinnoissaan kaksi ja maisterivaiheessa yhden. Toki musiikkikasvattajien harjoittelut painottuvat enemmän opettamiseen ja opetuksen seuraamiseen kirkkomuusikoiden keskittyessä hahmottamaan rippikoulun rakennetta ja kanttorin työn kokonaisuutta. (TSA opinto-opaat b ja d.) Tavoitteena musiikkikasvatuksen koulutusohjelman harjoitteluissa on, että opiskelija pääsee käytännössä harjoittelemaan ja hiomaan didaktisia taitojaan. Myös opetustyöhön liittyvät eettiset ja yhteiskunnalliset ulottuvuudet ovat tärkeitä hahmottaa osana musiikkikasvatuksen opintoja. (TSA opinto-opas b.)

Musiikkikasvatuksen kandidaatin opinnot kestävät kolme vuotta, ja ne koostuvat musiikkiaineista, opettajan pedagogisista opinnoista, tutkijan taidoista, valinnaisista opinnoista sekä mahdollisista sivuaineopinnoista. (TSA opinto-opas b.) Kuten kirkkomusiikin opinnoissa, musiikkikasvatuksessakin pidetään tärkeänä hyvän perusosaamisen hallintaa. Musiikkikasvatuksen opiskelijan on kandidinnojen jälkeen hallittava perustaidot monessa eri asiassa, jotta syventyminen maisteriopinnoissa on mahdollista. Opetettavan aineen perusteet, luovat toimintatavat erilaisissa taidekasvatuksen oppimisympäristöissä, pedagogisen toiminnan tutkiminen sekä kattavat perusteet yhteisöllisessä toiminnassa, vuorovaikutuksessa ja viestinnässä ovat kaikki oleellisia asioita musiikkikasvatuksen kandidinnoissa. Verrattaessa kirkkomusiikin kandidinnoihin, joissa pääpaino on instrumenttiopetuksessa yksilötasolla, musiikkikasvatuksen kandidinnot vaikuttavat sisältävän enemmän teoreettista perehdytystä ja ryhmäopintoja. Musiikkikasvatuksen opiskelijaa ohjataan peilaamaan, analysoimaan ja tarkastelemaan kriittisesti alan pedagogista toimintaa, tutkimusta ja ajattelua, kulttuurin ilmiöitä sekä niiden kasvatuksellisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä. (TSA opinto-opas e.)

Musiikkikasvatuksen kandidaatin opintojen runko jaetaan kirkkomusiikin kandidaatin opintojen tavoin kolmeen osa-alueeseen: pääaineopintoihin, kieliopintoihin ja vapaavalintaisiin opintoihin. Pääaineopinnot voidaan itsessään jakaa vielä perusopintoihin ja aineopintoihin. Perusopinnoissa keskitytään käymään läpi oleellisimpia perusasioita kuten *Äänenkäyttöä ja -huoltoa*, *Vapaa säestystä* ja *Yhteismusisointia*. Musiikinopetuksen liittyvien muiden valmiuksien kohdalla on mainittu osa opinnoista kandidinnoissa suoritettaviksi (esim. *Suomen kansanmusiikki* ja *Musiikkiliikunta*), mutta osan opinnoista voi suorittaa myös maisterivaiheessa (esim. *Kuoronjohto* ja *Populaarimusiikin historia*). (TSA opinto-opas e.) Toisin kuin kirkkomusiikin kandidinnoihin opiskelijalla musiikkikasvatuksen kandidaattiopintojen opiskelijalla pitää olla selvänä ajatuksena jo se, mihin hän haluaa syventyä. Musiikkikasvatuksen aineopinnoissa saa valita, haluaako osaamista syventää musiikin hahmotustaidoissa afroamerikkalaisen vai klassisen musiikin mukaan. Kirkkomusiikin koulutusohjelmassa tällaista vaihtoehtoa ei ole, sillä siellä pidetään tärkeämpänä länsimaisen taidemusiikin traditioiden tuntemista (Kosonen 2020, 123). Moni

kanttori käyttää silti työssään muitakin musiikin tyyllilajeja klassisen rinnalla, vaikka eivät olisi opiskelujen aikana siihen peruskursseja enempää opetusta saaneetkaan (Engström ym. 2018, 35–36).

Mielenkiintoinen maininta löytyy kohdasta *Musiikinopetuksen instrumenttien aineopinnot*, sillä sieltä löytyy suora linkki Taideyliopiston Sibelius-Akatemian dokumenttiin, jossa kerrotaan, miten paljon instrumentti- ja lauluopetusta voi koulutusohjelmassa saada ja mitä opiskelijan täytyy vähintään tehdä instrumentti- ja lauluopinnoissaan. Dokumentissa mainitaan muun muassa mitä tasosuorituksia eri instrumenteissa ja laulussa suoritetaan, kuinka laajoja tasosuoritukset saavat olla ja mitä tyyliisuuntia tasosuorituksissa tulee huomioida. (TSA dokumentti b.) Vastaavaa dokumenttia ei löydy kirkkomusiikin koulutusohjelmasta, vaan käytännössä opiskelijan tulee tehdä kandidivaiheen opintoihin taso C joko urkujensoitosta, kuoronjohdosta tai laulusta, mutta sen enempää mahdollisuuksia ei ole opinto-oppaassa rajattu (TSA opinto-opas c).

Oleellisena osana musiikkikasvatuksen pääaineopintoja ovat myös tutkimustaitoihin liittyvät opinnot sekä opettajan pedagogiset opinnot. Tutkimustaitoihin liittyviä opintoja sisältyy kandidivaiheeseen neljäntoista opintopisteen verran ja pedagogisia opintoja 30 opintopisteen verran. Musiikkikasvatuksen kandidivaiheessa suoritetaan myös kaksi perusharjoittelua kouluissa, ja kurssit liikkuvat sujuvassa syklissä *Ainedidaktiikan* kurssien kanssa. Jo siis kandidivaiheessa kiinnitetään vahvasti huomiota pedagogiseen osaamiseen ja sitä pyritään vahvistamaan edelleen maisteriopinnoissa. Kuten kaikkiin muihinkin opintoihin Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa myös musiikkikasvatuksen koulutusohjelmaan kuuluvat englannin, ruotsin ja suomen kielen opinnot. (TSA opinto-opas e.) Vapaavalintaisissa kursseissa on mainittu kaikki keskeisimmin musiikkikasvatuksen koulutusohjelmaan liittyvät ja kyseisen aineryhmän tarjoamat kurssit, mutta opiskelijalla on mahdollisuus valita kursseja koko Taideyliopiston kurssivalikoimasta (TSA opinto-opas b).

Musiikkikasvatuksen maisteriopinnoissa on tarkoituksena syventää kandidivaiheessa opittua osaamista musiikkiaineissa, pedagogisissa opinnoissa ja tutkimustaidoissa. Maisterivaiheessa valinnaiset opinnot nousevat tärkeään asemaan, sillä ne muodostavat vähintään viidesosan opintojen kokonaisuudesta kuten kirkkomusiikin koulutusohjelmassa. Toisen tärkeän osion musiikkikasvatuksen maisteriopinnoissa muodostavat opintojen kautta saadut kokemukset opetustyöstä kouluissa ja muissa oppilaitoksissa sekä yhteistyömahdollisuudet kulttuurialan eri toimijoiden kanssa. (TSA opinto-opas b.) Musiikkikasvatuksen maisteri saa opintojensa kautta pätevyyden toimia musiikin aineenopettajana, musiikkikasvatuksen ammattilaisena sekä muissa yleistä opettajakelpoisuutta ja musiikkipedagogista asiantuntijuutta edellyttävissä tehtävissä. (TSA opinto-opas f.) Tämä erilaisten ja eri-ikäisten ryhmien kanssa hankittu pedagoginen osaaminen olisi hyödyllistä myös kanttorin työssä jo pelkästään kuorotyötä ajatellen. Osa kirkkomusiikin opiskelijoista saa sisällytettyä instrumentti- ja laulupedagogiikkaa

opintoihinsa, mutta yksilöpedagogiikka ei välttämättä anna täydellisiä eväitä ryhmien kanssa toimimiseen etenkin rippikoulussa. (Engström ym. 2018, 22–23, 47.)

Musiikkikasvatuksen maisterin opinnot koostuvat pääaineopinnoista ja vapaa-avalintaisista opinnoista. Musiikkikasvatuksen pääaineopinnot voidaan vastaavasti jakaa kolmeen eri kategoriaan: syventävät opinnot, aineopinnot ja opettajan pedagogiset opinnot. Aineopinnoista valitaan maisterivaiheeseen käytännössä ne opinnot, joita ei aiemmin kandivaiheessa ole suorittanut. Opettajan pedagogisissa opinnoissa keskitytään suorittamaan päättöharjoittelu, ja muut osion kurssit kuten *Musiikkikasvatuksen ajankohtaiset kysymykset* ja *Kasvatuksen historialliset ja filosofiset perusteet* auttavat opiskelijaa syventämään musiikkikasvatuksen pedagogisia ja yleissivistäviä tietoja ja taitoja. Maisterivaiheen opiskelija valitsee myös pedagogisen syventymiskohteensa muutamien vaihtoehtojen joukosta kuten *Rytmimusiikin laulupedagogiikka*, *Varhaisän musiikkikasvatus* tai *Musiikkiterapia*. LUOMUS-koulutuksen tavoitteena on antaa valmiuksia vuorovaikutukseen ja viestintään erilaisten toimijoiden ja ryhmien kanssa. (TSA opinto-opas f.)

Vapaavalintaisissa opinnoissa valitaan sivuainekokonaisuus tai yksilöllinen sivuainekokonaisuus, ja mikäli opiskelija valitsee musiikkiteknologian, hänelle on omat määrittensä vapaavalintaisiin opintoihin. Muutoin opiskelija voi melko vapaasti valita opintojaan ja syventää pedagogista osaamistaan haluamallaan osa-alueilla. Yhteismusisointi on kuitenkin tärkeä osa vapaavalintaisia opintoja, ja maisterivaiheessa pätevät edelleen samat instrumentti- ja lauluopetuksen säädökset, joista mainittiin kandivaiheen opinnoissa. (TSA opinto-opas f.)

Reflektointi ja osaamisen syventäminen ovat selkeässä keskiössä musiikkikasvatuksen maisteriopinnoissa. Musiikkikasvatuksen ammattilaisena toimiminen edellyttää, että opiskelija osaa rakentaa yhteisöllistä toimintaa, vuorovaikutusta ja viestintää vastuullisesti. Vastaavanlaista vaatimusta ei kirkkomusiikin koulutusohjelmasta löydy. Molemmissa koulutusohjelmissa vaaditaan musiikin monipuolista tuntemista ja osaamista, joskin hieman eri painotuksilla, mutta varsinaisesti kirkkomusiikin koulutusohjelmassa ei vaadita viestinnän tai vuorovaikutustaitojen osaamista. Kyseistä osaamista vaaditaan sen sijaan kanttorinvirassa korkeatasoisen ja esittämiseen painottuvan instrumenttiosaamisen lisäksi. (Engström ym. 2018, 59.)

2.3 Teologian ja uskonnontutkimuksen kandi- ja maisteriohjelmat

Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan opiskelijat työllistyvät opintojensa jälkeen yleensä opettajiksi ja kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen palvelukseen, mutta uskontoon

ja maailmankatsomukseen pohjautuva asiantuntijakoulutus antaa monipuoliset valmiudet toimia myös viestinnän ja asiantuntijoiden tehtävissä, järjestöissä, yrityksissä, mediassa, julkisessa hallinnossa sekä erilaisissa kansainvälisissä tehtävissä (HY teol. tdk a). Teologian ja uskonnotutkimuksen koulutusohjelman tavoitteena on kouluttaa asiantuntijoita. Vaikka koulutusohjelman kautta voikin hankkia itselleen pätevyyden esimerkiksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon papin virkaan, ei koulutusohjelmaa voida pitää suoranaisesti tiettyyn ammattiin valmistavana kuten kirkkomusiikin koulutusohjelmasta ajatellaan. (HY teol. tdk b.) Joskus kirkkomusiikin koulutusohjelmaa on kritisoitu juuri ammattisuuntautuneisuudestaan, mutta vuosikymmenten aikana ajatusmallia on pyritty uudistamaan lisäämällä vapaavalintaisia aineita ja tekemällä opintokokonaisuuden muokkaamisesta helpompaa lisäten näin akateemisen vapauden ajatusta mutta säilyttäen edelleen juurevana mestari–kisälli-ajatuksen (Hannikainen ym. 2020, 30).

Teologian ja uskonnotutkimuksen kandi- ja maisteriohjelmissa opiskelijalle annetaan monenlaisia eri tavoitteita, jotka hänen täytyy opintojen aikana kohdata. Yksi näistä tavoitteista on tutkimustaitojen luominen ja kehittäminen. Opiskelija hankkii opintojensa aikana osaamista ja tietoa muun muassa teologian ja uskonnotutkimuksen keskeisimmistä käsitteistä, näkökulmista ja tutkimusmenetelmistä, teologiaan ja uskontoon liittyvän tutkimustiedon syntyisestä sekä tutkimustiedosta ja muusta uskontoa käsittelevästä ajattelusta ja eroista. Hankitun tiedon ja osaamisen soveltaminen ja analysoiminen osana omaa työskentelyä nähdään tärkeänä osana opintoja, ja opintojen tavoitteena on rohkaista opiskelijaa käyttämään omaa osaamistaan uskontojen yksilöllisten, kulttuuristen ja sosiaalisten ilmenemismuotojen analysointiin sekä esitysten ja tieteellisen tekstin tuottamiseen. (HY teol. tdk b.) Vaikka tavoitteita näyttää olevan paljon, ei määrä lopulta eroa hirveästi siitä, mitä musiikkikasvattajilta tai kirkkomuusikoilta vaaditaan. Musiikkikasvatuksen opiskelijat hallitsevan suuren määrän erilaisia musiikkityylejä ja instrumentteja, ja heillä on niiden lisäksi myös pedagogista osaamista erilaisten ja eri-ikäisten ryhmien kanssa toimimiseen (TSA opinto-opas b). Kirkkomuusikot hallitsevat musiikkikasvattajien tavoin monia alalleen tyypillisiä instrumentteja jopa solistiselle tasolle asti sekä musiikin eri tyyliä mutta myös säestämistä, säveltämistä ja sovittamista (TSA opinto-opas a).

Tietotekninen osaaminen on teologian ja uskonnotutkimuksen koulutusohjelmassa selkeämmässä osassa kuin kirkkomuusikoilla tai musiikkikasvattajilla, sillä tiedon hankkimisessa ja esittämisessä tulee tavoitteiden mukaan käyttää tietotekniikkaa monipuolisesti apuna, että opiskelija voi hankkia, käyttää ja arvioida alansa oleellista ja tutkimusperäistä tietoa. Toinen merkittävä ero kirkkomuusikoita sekä pappeja ja lehtoreita kouluttavan opintosuunnan välillä löytyy ihmisten kohtaamisesta. Teologian ja uskonnotutkimuksen koulutusohjelma tarjoaa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon papin tai lehtorin virkaan pyrkiville opintokokonaisuuksia, joissa otetaan huomioon toisten

ihmisten kohtaaminen erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. (HY teol. tdk b.) Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus on muotoillut jokaista kirkon työntekijäryhmää varten oman ydinosaamiskuvauksen. Kanttoreiden kuvaukseen kuuluu viisi eri osa-aluetta, joista sekä teologisen ja arvo-osaamisen että vuorovaikutusosaamisen alueissa keskiössä on läsnä oleminen, kyky kohdata ja ihmisten välisten suhteiden ymmärtäminen. Kirkkomuusikko saa osana opintojaan teologista osaamista kymmenen opintopisteen verran, mikä kattaa perustiedot, mutta ei silti yhdessä kirkkomusiikin pedagogisten opintojen kanssa valmista opiskelijaa esimerkiksi kovin kummoiseen sielunhoidolliseen kohtaamiseen ja tukemiseen vaan asia jää opiskelijan omille harteille opetella tai hankkiutua työelämässä aiheesta pidettävään täydennyskoulutukseen. (Huhtanen 2020, 54, Kirkkohallitus 2020, 7–14, TSA opinto-opas c).

Kuten kirkkomusiikin ja musiikkikasvatuksen koulutusohjelmien kandidivaiheessa myös teologian ja uskonnotutkimuksen kandidihjelman tarkoituksena on antaa opiskelijalle hyvää ja vankkaa perusosaamista, jota on helppo syventää maisterivaiheen opinnoissa. Teologian ja uskonnotutkimuksen maisteriohjelman opinnoissa tavoitteena on ymmärtää ihmistä syvällisesti teologisten oppialojen kannalta sekä avata lisää näkökulmia uskonnollisesta ihmisestä, ympäri maailmaa muodostuneista yhteisöistä ja näiden yhteisöjen historiasta. Lyhyesti voi sanoa, että opiskelijoista tulee uskontojen, maailmankatsomusten ja arvojen asiantuntijoita. (HY teol. tdk d.) Yhteistä kirkkomusiikin, musiikkikasvatuksen ja teologian ja uskonnotutkimuksen koulutusohjelmille on myös oman osaamisen havainnointi, hankitun asiantuntijuuden soveltaminen erilaisissa työtehtävissä ja tavoitteiden asettaminen omalle kehitymiselle. Samoin suunnitelmalliseen työhön ohjaaminen, muilta saadun palautteen hyödyntäminen ja yhteisten hankkeiden toteuttaminen ovat edellä mainittujen asioiden lisäksi oleellisia kaikissa kolmessa koulutusohjelmassa. Näiden kahden yliopiston koulutusohjelmien opintoihin kuuluu tyypillisesti viestiminen kirjallisesti ja suullisesti äidinkielellä, toisella vieraalla kielellä ja toisella kotimaisella kielellä. (HY teol. tdk b.)

Näissä kolmessa koulutusohjelmassa on lopulta havaittavissa melko paljon rakenteellisia yhteneväisyyksiä. Teologian ja uskonnotutkimuksen koulutusohjelman ensimmäisen vuoden aikana opiskelija tutustuu koulutusohjelmassa oleviin oppialoihin, teorioihin ja näkökulmiin oppien tiedonhankintaan ja viestintään liittyviä perustaitoja. Tämän jälkeen lähdetään syventämään aiemmin opittua ja saadaan välineitä keskustella ja analysoida teologian ja uskonnotutkimuksen teemoja ja ilmiöitä laajemmassa perspektiivissä. Opiskelija saa myös työelämävalmiuksia ja keinoja kehittää omaa asiantuntijuutta. (HY teol. tdk b.) Näin kandidivaiheen opinnot etenevät rakenteellisesti myös kirkkomusiikin ja musiikkikasvatuksen koulutusohjelmissa, vaikka sisällöt painottuvatkin teologian sijasta musiikkiin. Samaa opintojen muokattavuutta löytyy teologian ja uskonnotutkimuksen koulutusohjelmastakin. Opiskelijalla on mahdollisuus muotoilla opinnoista hyvinkin yksilöllinen kokonaisuus, koska opiskelija voi hakeutua opiskelemaan jonkin

opintosuunnan mukaan ja muokata syventymistään ja osaamistaan sen mukaan, mitä kursseja hän valitsee oppialaosaamistaan laajentaviksi opinnoiksi ja teemaopinnoiksi. Teologian ja uskonnotutkimuksen kandidiohjelmassa on valittavana kolme eri opintosuuntaa: kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen asiantuntijatyön opintosuunta, opetuksen ja kasvatuksen asiantuntijatyön opintosuunta sekä islamilaisen teologian opintosuunta. Kelpoisuuden Suomen evankelis-luterilaisen kirkon papin tai lehtorin virkaan saa suorittamalla maisterin tutkinnon kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen asiantuntijatyön opintosuunnassa. (HY teol. tdk b.)

Teologian ja uskonnotutkimuksen kandidaatin opintoihin sisältyvät siis perusopinnot, aineopinnot, koulutusohjelman yhteiset opinnot, valinnaiset opinnot ja klassinen kieli. Kandidiohjelmassa yhteiset opinnot ja perusopinnot ovat kaikille opiskelijoille samat, mutta aineopinnoissa olevat vaihtoehtoiset opintojaksot opiskelija voi valita oman kiinnostuksensa mukaan. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kelpoisuuden haluavat opiskelijat käyttävät muihin opiskelijoihin verrattuna enemmän opintopisteitä kielten opiskeluun ja vähemmän valinnaisiin opintoihin. (HY teol. tdk b.) Samanlaista opintosuunnan valintaan liittyvää opintojen ohjausta tehdään myös musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa, jossa valitaan jo kandidivaiheessa joko afroamerikkalaisen tai klassisen musiikin painotus, mikä jaksottaa opintoja ainakin musiikin hahmotustaitojen osalta (TSA opinto-opas e). Kirkkomusiikin koulutusohjelmassa vastaavaa opintosuunnan valintaa kutsutaan syventymiskohteen valinnaksi ja se tehdään vasta maisterivaiheessa. Opiskelija saa valita yhden kohteen urkujensoiton, laulun, kuoronjohdon, pro gradu -tutkielman, projektin tai muun taiteellisen kirkkomusiikin opintokokonaisuuden väliltä. (TSA opinto-opas d.) Kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen asiantuntijatyön opintosuunnan valitseva opiskelija opiskelee klassisia kieliä (heprea, kreikka, latina), eikä hänen ole pakollista suorittaa valinnaista opintokokonaisuutta. (HY teol. tdk d.)

Kandidivaiheen perusopintojen jälkeen teologian ja uskonnotutkimuksen koulutusohjelman opiskelija syventää osaamistaan aineopinnoilla, joihin kuuluu pakollisten opintojen lisäksi kaksi oppialojen opintojaksoa ja viisi temaattista opintojaksoa, jotka on jaoteltu seuraavasti: uskonto, historia ja yhteiskunta sekä arvot ja globaalin maailman haasteet. Oppialoja ovat eksegetiikka eli raamatuntutkimus, kirkkohistoria, systemaattinen teologia, käytännön teologia ja uskontotiede, ja kukin oppiala jakaantuu vielä erikseen yksittäisiin oppiaineisiin. (HY teol. tdk d.) Opitun syventäminen jatkuu maisteriohjelmassa, sillä opiskelija valitsee kolmentoista oppialan joukosta yhden, johon hän syventyy. Oppialoja ovat mm. yleinen kirkkohistoria, uskonnonpedagogiikka ja ekumeniikka. Opiskelija suorittaa syventäviä opintoja tutkielman oppialan kokonaisuudesta sekä eri oppialojen yhteisiä temaattisia opintoja. Näiden lisäksi tutkintoon kuuluu myös tutkielmaseminaari, oppialan menetelmäopintoja, maisterintutkielma, työelämäopintoja ja valinnaisia opintoja. Maisteriksi valmistunut opiskelija hallitsee vähintään yhden teologian ja uskonnotutkimuksen koulutusohjelmaan kuuluvan oppialan keskeiset teoriat, käsitteet ja

tutkimusmenetelmät kyeten soveltamaan niitä käytännössä. Seminaari, menetelmäopinnot ja tutkielma suoritetaan valitun oppialan mukaan. Mikäli opiskelija haluaa saada kelpoisuuden Suomen evankelis-luterilaisen kirkon papin tai lehtorin virkaan, täytyy opintoihin sisällyttää tiettyjä kelpoistavia opintoja, jotka opiskelija saa yleensä tehdessään kandidin ja maisterin tutkinnon kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen asiantuntijatyön opintosuunnassa. (HY teol. tdk c.)

Maisterivaiheessa jatketaan tieteellisen kirjoittamisen taitojen syventämistä, jotta opiskelija pystyy tuottamaan viimeisteltyä tutkimustekstiä analysoiden kriittisesti oppialan tutkimia ilmiöitä, rajapintojen ongelmia ratkaisten niitä luovasti erilaisissa tilanteissa. (HY teol. tdk d.) Samanlaiseen tieteellisen kirjoittamisen malliin pyritään myös kirkkomusiikin ja musiikkikasvatuksen koulutusohjelmien seminaareissa. Teologian ja uskonnontutkimuksen koulutusohjelmassa ajatusta viedään hieman pidemmälle, sillä opiskelijan tulee pystyä analysoimaan ja arvioimaan katsomuksia, arvoja ja etiikkaa koskevia kysymyksiä etsien ja luoden niihin ratkaisuja yhdessä erilaisten toimijoiden kanssa. Tällä tavalla taataan, että valmistunut opiskelija pystyy työskentelemään itsenäisesti asiantuntijana sekä osana moniammatillista yhteistyötä. Opiskelija kykenee myös suunnittelemaan, ohjaamaan ja johtamaan alansa töitä erilaisissa ryhmissä ja yhteisöissä halliten edellytetyt taidot tieto- ja viestintätekniikassa ja soveltaen niitä tarkoituksellisesti. (HY teol. tdk d.) Viestinnän merkitys onkin yllättävän suuri teologian ja uskonnontutkimuksen koulutusohjelmassa, ja sen tulisi olla luontevaa ja sujuvaa niin kohderyhmille ja yhteistyökumppaneille kotimaisissa kuin kansainvälisissä ympäristöissä. Vastaavasti kirkkomusiikin koulutusohjelmassa ei viestintään kiinnitetä sen kummemmin huomiota, vaikka kanttorit tekevät paljon töitä erilaisten tiimien ja yhteisöjen kanssa sekä hoitavat tapahtumantuottamiseen, rekrytointiin, viestintään ja markkinointiin liittyviä tehtäviä muiden töiden ohella (Engström ym. 2018, 23, 63).

3 KIRKKOMUSIIKIN KOULUTUSOHJELMA SUHTEESSA KANTTOREIDEN YDINOSAAMISEEN JA KELPOISUUSVAATIMUKSIIN

3.1 Työelämäopinnot

Työelämäopinnoilla tarkoitetaan sellaisia koulutusohjelmista löytyviä opintojaksoja, jotka antavat opiskelijalle olennaisia työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus on tehnyt kirkon ammattiteille ydinosaamiskuvauksia, jotka sisällöllisesti pohjautuvat kirkon missioon eli kohtaamaan, kutsumaan, palvelemaan ja kertomaan kirkon sanomaa. Ydinosaamiskuvausten on tarkoitus antaa näkökulmaa koko ammattikuntaa koskevasta osaamisesta yksilökohtaisen osaamisen sijaan. Ydinosaamisessa tiedostetaan kuitenkin jokaisen osaamisen yksilöllisyys, mistä johtuu tietynlainen löyhyyys ja laaja-alaisuus osaamisten kuvauksissa. (Kirkkohallitus 2020, 2, 4.)

Vaikka kanttori on osa kirkon hengellistä yhteisöä ja ydinosaamiseen kuuluu keskeisesti kirkon missio, jonka pohjalta kanttorin viran sisältö ja perustelutkin tulevat, katsotaan kanttorin ydinosaamista silti aina musiikin kautta. Kirkkohallituksen julkaisussa kanttorin ydinosaamisesta sanotaan kanttorin työvälteenä olevan musiikin heijastavan kirkon perustehtävän mukaista arvoyhteisöä, jonka ytimessä ovat usko Jumalaan, lähimmäisenrakkaus ja vastuu luomakunnasta. (Kirkkohallitus 2020, 5–6.) Tältä pohjalta voi siis olettaa, että jokaisella kanttorilla on oma, henkilökohtainen ja vahva kutsumus työhön ja kirkon sanoman levittämiseen, mutta tätä ei kirkkomusiikin koulutusohjelmassa erityisesti tueta. Taideyliopiston strategiassa oppilaitoksen arvoiksi on mainittu taito, rohkeus ja avoimuus. Oppilaitoksen tavoitteissa mainitaan muun muassa halu valmistaa korkeatasoisia ja laaja-alaisesti ajattelevia taiteilijoita sekä muutoksiin valmiita olevia yksilöitä. (TSA strategia.) Kirkkomusiikkikoulutuksen tavoitteena on lähtökohtaisesti valmistaa musiikin asiantuntijoita sekä ihmisiä, jotka eivät välttämättä edes hakeudu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon virkaan töihin. Vaikka koulutusohjelman nimi itsessään johdattelee olettamaan, mitä alaa varten siellä opiskellaan, on opiskelijalla itsellään mahdollisuus sisällyttää tai olla sisällyttämättä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorin virkaan vaadittavia kelpoisuusopintoja omaan opintopolkuunsa. (TSA opinto-opas c.) Koska Taideyliopiston intressit ovat selkeästi korkeatasoisten taiteilijoiden kouluttamisessa ja kanttorin kelpoisuusopinnot ovat vain yksi mahdollisuus muiden joukossa kirkkomusiikin koulutusohjelmassa, on tältä pohjalta oikein olettaa, ettei hengellisen kasvun tukeminen ole oleellinen osa Taideyliopiston strategiaa tai kirkkomusiikin koulutusohjelman kokonaisuuksia.

Joissain koulutusohjelmissa on erikseen mainittu kursseja, jotka liittyvät olennaisesti työelämään. Esimerkiksi teologian ja uskonnotutkimuksen kandiohjelman kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen asiantuntijatyön opintosuunnassa on erikseen mainittu muutaman kurssin laajuinen työelämän ja asiantuntijuuden opintokokonaisuus. Näissä kursseissa keskitytään tarjoamaan kandidaiheen opintojen mukaista perusosaamista muun muassa viestinnässä, ammatti-identiteetin rakentamisessa, työllistymisessä, työhyvinvoinnissa ja verkostoitumisessa. Työelämän ja asiantuntijuuden opintokokonaisuuteen sisältyy myös työelämäjakso, jonka opiskelija voi suorittaa haluamallaan tavalla mutta kuitenkin opiskelijan omien uratavoitteiden mukaisesti. (HY teol. tdk d.) Vastaavasti teologian ja uskonnotutkimuksen maisteriohjelmassa työelämän ja asiantuntijuuden opintokokonaisuudessa jatketaan työelämätaitojen syventämistä sekä valmentamista kuuden viikon työelämäjaksoa varten. Tässä vaiheessa keskitytään muun muassa kohtaamisen, jumalanpalveluselämän ja uskonnollisen kasvatuksen kehittämiseen. (HY teol. tdk e.) Kirkkomusiikin koulutusohjelman kandidai- ja maisterivaiheissa on yksittäisiä kursseja, joiden huomaa selkeästi liittyvän työelämälähtöiseen oppimiseen kuten *Työelämätaidot seurakunnassa*, *Kuoronjohdon käytännönharjoittelu* tai *Seurakuntaharjoittelu*. Näistä kursseista kaikki eivät ole pakollisia, ja niiden tarkoituksena on ohjata opiskelijaa juuri kanttorin työhön orientoitumiseen. (TSA opinto-oppaat c ja d.) Musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa on niin ikään yksittäisiä kursseja, jotka ovat tulkittavissa työelämään valmistaviksi kuten *Päättöharjoittelu*, *Musiikin terapeuttisen käytön käytännön harjoittelu* tai *Vuorovaikutustaidot* (TSA opinto-oppaat e ja f). Yhteistä kaikille koulutusohjelmille onkin työelämän käytäntöjen käsittely osana opintoja sekä laajemman harjoittelujakson järjestäminen, jonka aikana opiskelija voi tehdä havaintoja itsestään suhteessa työelämään ollessaan vielä opiskelija.

Kirjaimellisesti työelämäopinnoiksi mainitun opintokokonaisuuden puuttuminen kirkkomusiikin ja musiikkikasvatuksen koulutusohjelmista saattaa johtua hyvinkin yksinkertaisesta asiasta – musiikista. Siinä missä teologian ja uskonnotutkimuksen kandidai- ja maisteriohjelmat tarjoavat paljon laaja-alaisempia työllistymisen mahdollisuuksia, musiikkikasvatuksen ja kirkkomusiikin koulutusohjelmissa on olemassa jo ennalta oletus siitä, mihin opiskelijat suurin piirtein tulevat työllistymään. Vaikka molemmissa musiikin opiskeluun pohjautuvissa koulutusohjelmissa on mahdollisuus luoda uraa esimerkiksi asiantuntijana, yrittäjänä tai tutkijana, ovat opintokokonaisuudet muovautuneet musiikkikeskeisesti ja tiettyyn ammattiin valmentavasti tarjoten opiskelijalle sekä kattavaa perusosaamista että mahdollisuutta syventyä yhteen tai useampaan aiheeseen. (TSA opinto-oppaat a ja b.)

3.2 Kanttoreiden ydinosaamiskuvaus

Kun koulutusohjelmien opintokokonaisuuksia lähdetään katsomaan kanttorin ydinosaamiskuvauksen kautta, saadaan työelämäopinnoista hieman erilainen kuva. Kanttorin ydinosaaminen on jaettu viiteen eri osa-alueeseen: (1) teologinen ja arvo-osaaminen, (2) kanttorin tehtäväosaaminen, (3) vuorovaikutusosaaminen, (4) toimintaympäristö- ja yhteisöosaaminen sekä (5) työelämä- ja kehittämisosaaminen. Teologiseen osaamiseen sisältyvät ydinosaamiskuvauksessa musiikin ja liturgian toteuttaminen sekä perustiedot kirkon opista ja Raamatusta. Kuvauksessa kuitenkin huomautetaan, että kanttorin tulisi itse muuttuvan toimintaympäristön takia jatkuvasti syventää teologista osaamistaan esimerkiksi omaehtoisen opiskelun tai kirkon järjestämän täydennyskoulutuksen avulla. Tarkoituksena tässä on ydinosaamiskuvauksen mukaan helpottaa ja auttaa kanttoria hyödyntämään ja soveltamaan erilaista musiikkiaineistoa seurakunnan jumalanpalveluselämässä ja muussa toiminnassa unohtamatta kirkon pitkää traditiota. (Kirkkohallitus 2020, 7, 9.) Teologisen osaamisen syventäminen on itsessään hyvä ajatus, sillä siihen saa kirkkomusiikin koulutusohjelmassa opetusta neljän kurssin verran. Toki muihinkin kursseihin, kuten *Kirkkomusiikin käytännöt* ja *Liturginen vokaalimusiikki*, sisältyy musiikin ja liturgian opetusta. (TSA opinto-oppaat c ja d.) Toisaalta kuvauksen voi tulkita myös hieman eri tavalla. Teologista osaamista ja sen kehittämistä pidetään jollain tapaa korkeammassa arvossa kuin musiikkia ja sen osaamista, sillä kuvauksessa mainitaan, että teologista osaamista tarvitaan musiikin ja liturgian toteuttamiseen. Voi siis ajatella, että mikäli kanttorilla on vajavaiset tiedot ja taidot teologisen osaamisen saralla, ei hän välttämättä pysty hyödyntämään ja soveltamaan erilaista musiikkiaineistoa kirkon traditioon sopivalla tavalla. On mielenkiintoista huomata, että kanttorin virkaa on aiemminkin pyritty määrittämään teologisten lähtökohtien kautta sen oleellisimman eli musiikin sijasta (Huhtanen 2020, 58). Vaikka uudistetussa ydinosaamiskuvauksessa nostetaan teologinen osaaminen mielenkiintoiseen asemaan, tulee silti muistaa, että ydinosaamiskuvaus yrittää toimia kuvauksena kaikista Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttoreista ja musiikki läpäisee kuvauksen jokaisen osa-alueen. Siinä missä kelpoisuusvaatimusten on tarkoitus ohjata kanttorin virkaan pyrkiviä opiskeluvaiheessa, on kanttorin ydinosaamiskuvauksen tarkoitus kuvata koko Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorikentän syvintä osaamista.

Tehtäväosaamisessa päästään niin sanotusti kanttorin työn ytimeen. Keskeisimpiä asioita tehtäväosaamisessa ovat jumalanpalvelus, kirkolliset toimitukset ja musiikkikasvatus, mutta näiden lisäksi diakonisen tehtävän toteuttaminen musiikin avulla ja sielunhoito ovat osana osaamiskuvausta. Kanttorin tulee myös pitää huoli omasta muusikkoudestaan ja sen kehittämisestä. (Kirkkohallitus 2020, 11.) Kirkkomusiikin koulutusohjelmasta valmistuu kanttoreita mutta myös musiikin asiantuntijoita ja kehittäjiä, mikä on otettu huomioon tehtäväosaamisessakin (TSA opinto-opas a). Asiantuntijan roolin mukaan kanttorin työhön kuuluu erilaisten tilanteiden ja prosessien toiminnan johtaminen ja ohjaaminen, ja

monipuolista musiikillista osaamistaan hyödyntäen kanttori osallistuu myös erilaisten yhteisöjen rakentamiseen. Kaikki tämä osaaminen on kytköksissä koko osaamiskuvauksen ytimeen eli siihen, miten kanttori omalla muusikkoudellaan, musiikillisella sivistyksellään ja ”Jumalalta saamalla lahjoillaan” toteuttaa työssään kirkon missiota, auttaa ihmisiä löytämään itsestään kykyjä ja lahjoja sekä vahvistamaan toisissa havaittua jo hankittua osaamista ja taitoa. (Kirkkohallitus 2020, 11.)

Tehtäväosaamisen kokonaisuus on jaettu neljään alaosa-alueeseen: monipuolinen jumalanpalvelusmusiikki, musiikkikasvatus, musiikkiryhmien ohjaaminen ja johtaminen sekä instrumenttien hoito (Kirkkohallitus 2020, 12). Tästä yksityiskohtaisemmasta kuvauksesta on helpompi löytää yhtymäkohtia koulutusohjelmien kurssitarjontaan. Esimerkiksi monipuolinen jumalanpalvelusmusiikki ei sisällä ainoastaan musiikillista osaamista kuten tarvittavaa soitto- ja laulutaitoa, seurakunnan laulun tukemista johtamalla ja laulamalla, musiikillisesti erilaisten jumalanpalvelusten ja kirkollisten toimitusten toteuttamista sekä eri musiikkityylien omaksumista vaan myös analyyttistä ja soveltavaa osaamista oman muusikkouden kehittämisessä, jumalanpalvelusmusiikin tuntemisessa ja suunnittelemisessa, kanttorin työssä oleellisten kirjojen ja oppaiden hyödyntämisessä sekä jumalanpalveluselämän kehittämisessä (Kirkkohallitus 2020, 12–13). Suurin osa tästä kaikesta osaamisesta saadaan koulutuksen kautta, sillä kirkkomusiikin koulutusohjelman keskiössä ovat laulu, musiikin johtaminen ja urkujensoitto (TSA opinto-opas a). Kanttorin työssä oleellisten kirjojen ja oppaiden kuten Raamatun, virsikirjan, kirkkokäsikirjan ja jumalanpalveluselämän oppaiden hyödyntämiseen saadaan opetusta muun muassa kursseilla *Seurakuntaharjoittelu* ja *Liturginen soitto* (TSA opinto-opaat c ja d). Jotkut osaamisalueet jäävät kanttorin itse opeteltavaksi kuten oman muusikkouden ja seurakunnan jumalanpalveluselämän kehittäminen, sillä näillä osa-alueilla on lopulta enemmän kyse oman itsensä hahmottamisesta ja verkostoitumisesta. Erilaisten musiikkityylien tuntemista, niihin avoimesti suhtautumista ja niiden soveltamista kanttorin työssä käsitellään kirkkomusiikin koulutusohjelmassa muun muassa kursseilla *Vapaa säestys* ja *Liturginen vokaalimusiikki* (TSA opinto-opaat c ja d).

Musiikkikasvatuksen koulutusohjelman tarjoamasta pedagogisesta osaamisesta olisi todella hyötyä katsottaessa tehtäväosaamisen toista osa-aluetta eli eri-ikäisten seurakuntalaisten musiikkikasvatusta. Tässä osa-alueessa kanttorilta edellytetään taitoa sopeutua erilaisiin musiikillisiin ympäristöihin ja soveltaa omaa osaamistaan tilanteen mukaisesti, sovittaa ja soveltaa musiikkia, tunnistaa eri-ikäisten ihmisten kehitysvaiheita ja tarpeita huomioiden niitä toiminnassa, hyödyntää musiikkia osana vuoro-vaikutusta sekä verkostoitua eri toimijoiden kanssa (Kirkkohallitus 2020, 13). Kirkkomusiikin koulutusohjelmassa tämän osa-alueen edellyttämää osaamista tarjotaan ainakin kursseilla *Kuoronjohdon käytännönharjoittelu*, *Musiikin oppimisen ja opettamisen perusteet* sekä *Seurakunnan musiikkikasvatus 1 ja 2*, jotka ovat kaikki pakollisia. Opiskelija voi itse lisätä osaamista tällä osa-alueella vapaavalintaisten

kurssien muodossa kuten *Musiikkisatuproduktio, Kirkkomusiikin sovittaminen ja säveltäminen; Kirkkomusiikin täydentävät opinnot, Pedagogiikka srk-työyhteisössä sekä Rippikoulu- ja Seurakuntaharjoittelu*. (TSA opinto-oppaat c ja d.) Musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa vastaavaa osaamista tarjoavat muun muassa kurssit *Yhteismusisointi 1 ja 2, Sovitus, Musiikinopetuksen ja musiikkikasvatuksen perusteet* sekä *Yhteismusisoinnin pedagogiikka*. Näiden pakollisten kurssien lisäksi opiskelija voi laajentaa osaamistaan vapaavalintaisilla kursseilla. (TSA opinto-oppaat e ja f.)

Seuraava osa-alue tehtäväosaamisessa on kuorojen ja erilaisten musiikkiryhmien ohjaaminen ja johtaminen, missä kirkkomusiikin koulutusohjelma todella erottuu edukseen, sillä koulutuksen yksi keskeisimmistä asioista on musiikin johtaminen (TSA opinto-opas a). Toisaalta osa-alueessa mainitaan myös laajojen vapaaehtoisryhmien ohjaaminen ja organisointi, erilaisten musiikkitalaisuuksien tuottaminen sekä eri-ikäisten äänenkäytön ohjeistaminen (Kirkkohallitus 2020, 13). Äänenkäytön ohjeistukseen saa kirkkomusiikin koulutusohjelmassa opetusta omilla laulutunneilla, mutta varsinainen kurssi äänenkäytöstä ja -huollosta on ainoastaan vapaavalintaisissa opinnoissa. Vastaava kurssi on musiikkikasvatuksen koulutusohjelman kandidivaiheessa pakollinen. (TSA opinto-oppaat c ja e.) Kirkkomusiikin kuoronjohdon opinnoissa saa jollain tasolla opetusta laajojen vapaaehtoisryhmien ohjaamisesta, mutta pääosa kuoron- ja orkesterinjohdon opinnoista tapahtuu ammattimuusikoiden kanssa, joten todellisuudenmukaista kuvaa vapaaehtoisryhmän ohjeistamisesta ei välttämättä synny opintojen aikana (Engström ym. 2018, 23). Koulutusohjelmassa on kuoronjohdon käytännönharjoittelua, mutta näistä kursseista vain yhdellä harjoitellaan vuorovaikutusta lapsikuoron kanssa (TSA opinto-opas c). Varsinaista tapahtumatuottamiseen keskittyntä opintokokonaisuutta ei kirkkomusiikin koulutusohjelmasta löydy, ellei opiskelija valitse syventymiskohteekseen projektia. Toisaalta kandi- ja maisterivaiheen opinnoissa suoritettavat opinnäytteet vaativat opiskelijaa suunnittelemaan ehyitä ja jumalanpalveluskontekstin mukaisia musiikillisia kokonaisuuksia, joten pienimuotoista tapahtumatuottamisen osaamista voi tätä kautta kartuttaa. (TSA opinto-oppaat c ja d.)

Viimeisimpänä tehtäväosaamisen osa-alueena on instrumenteista huolehtiminen, johon kirkkomuusikko saa opinnoissaan ehkä parhaiten osa-alueessa edellytettyä osaamista. Jo pelkästään kirkkomusiikin kandidivaiheessa opiskelija saa osaamista oman muusikkouden ja kuoron hoitamiseen ja kehittämiseen sekä seurakunnan keskeisimpien soittimien rakenteesta ja huoltamisesta (TSA opinto-opas c). Osaamisen puutetta saattaa ilmetä sähköisten äänentoistolaitteiden ja tilan akustiikan suhteen, sillä riippuu enimmäkseen kurssien lopullisesta toteutuksesta, miten musiikkiteknologinen osaaminen on niissä otettu huomioon.

Kanttorin ydinosaamisen seuraava osio on vuorovaikutusosaaminen, jossa musiikki nähdään yhtenä vuorovaikutuksen keinona. Koska kanttori kohtaa työssään erilaisia ihmisiä, ryhmiä ja yhteisöjä, ovat läsnäolo ja tilannetaju oleellisia taitoja eri-ikäisten ja

erilaisten ihmisten kanssa toimimisen ja tukemisen lisäksi. (Kirkkohallitus 2020, 14.) Teologian ja uskonnotutkimuksen kandiohjelmassa vastaavaa osaamista käsitellään muun muassa *Ihminen, yhteisö ja uskonto* -kurssilla, ja mikäli opiskelija valitsee kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen asiantuntijatyön opintosuunnan, voi opiskelija valita *Kohtaamisen teologia* -kurssin. (HY teol. tdk d.) Vastaavasti musiikkikasvatuksen koulutusohjelman vapaavalintaisissa opinnoissa on valittavissa vuorovaikutustaitojen kurssi, mutta vuorovaikutustaitoja käsitellään muun muassa kursseilla *Ihmis- ja oppimiskäsitykset taideopetuksessa* sekä *Taidekasvatusprojekti alle kouluikäisille* (TSA opinto-oppaat e ja f). Kirkkomusiikin koulutusohjelmassa vuorovaikutusosaamisen hankkiminen tapahtuu pääasiassa ryhmäaineissa kuten kuoronjohdon opinnoissa ja käytännönharjoittelussa tai vapaavalintaisten erilaisissa harjoitteluissa (TSA opinto-oppaat c ja d).

Toimintaympäristö- ja yhteisöosaamisessa painotetaan kanttorin roolia työyhteisön jäsenenä mutta myös verkostoitumista, vuorovaikutusosaamista ja motivaatiota kehittyä osana ympäröivää yhteisöä (Kirkkohallitus 2020, 14). Tähän osaamiseen saadaan opetusta koulutusohjelmissa oikeastaan samoilta kursseilta kuin kanttorin vuorovaikutusosaamiseen. Kirkkomusiikin koulutusohjelmassa on vapaavalintaisissa *Työelämätaidot seurakunnassa* -kurssi, joka vastaa toimintaympäristö- ja yhteisöosaamisen sekä kanttorin ydinosaamisen viimeisen osion työelämä- ja kehittämisosaamisen kuvauksiin. Työelämä- ja kehittämisosaamisessa edellytetään myös kanttorin muuntautumiskykyä ja kehittämishalua, jota opitaan ehkä enemmän työelämässä kuin koulussa mutta kirkkomusiikin koulutusohjelman *Seurakuntaharjoittelu*-kurssi auttaa opiskelijaa valmistautumaan työelämän muutoksiin jo hieman. (Kirkkohallitus 2020, 14–15, TSA opinto-opas d.) Musiikkikasvatuksen koulutusohjelmassa vastaavanlaista osaamista saa myös opinnoissa tehtävissä harjoitteluissa sekä muissa joustavuutta ja muuntautumiskykyä vaativissa kursseissa kuten *Luomus 1–3* (TSA opinto-oppaat e ja f). Teologian ja uskonnotutkimuksen kandi- ja maisteriohjelmien kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen asiantuntijatyön opintosuunnassa on olemassa omat työelämäopintojen kokonaisuudet, jotka valmistavat opiskelijaa juuri työelämässä kohdattaviin haasteisiin ja tilanteisiin (HY teol. tdk d ja e).

Kanttoreiden ydinosaamiskuvaus on mielenkiintoinen läpileikkaus Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttoreiden tärkeimmän ja oleellimmän osaamisen kartoittamisesta. Vaikka ydinosaamisella ja kirkkomusiikin koulutusohjelmilla on erilaiset arvopohjat, löytyy molemmista myös jotain yhteistä, sillä kirkkomusiikin koulutusohjelmassa ja kanttoreiden ydinosaamiskuvauksessa musiikki on keskiössä. Varsinkin tehtäväosaamisessa käsitellään kirkkomusiikin koulutusohjelmassakin keskeisimpiä asioita kuten kirkkomusiikkia, muusikkoutta ja itsensä kehittämistä muusikkona. Kirkkomusiikin koulutusohjelman harjoittelut ovat myös yksi yhteinen tekijä ydinosaamisen toimintaympäristö- ja yhteisöosaamista. Vuorovaikutusosaamisen kohdalla huomataan,

miten kirkkomusiikin koulutusohjelmassa tätä osaamista hankitaan lähinnä osana olemassa olevia kursseja, vaikka esimerkiksi musiikkikasvatuksen sekä teologian ja uskonnontutkimuksen koulutusohjelmissa vastaavaa osaamista tarjotaan itsenäisinä kursseina. Mielenkiintoisin eroavaisuus löytyy teologisen osaamisen kehittämisen tärkeydestä sekä edellä mainitusta arvopohjasta, jossa ydinosaamisessa tärkeämpänä nähdään kanttorin hengellinen ulottuvuus, kun taas kirkkomusiikin koulutusohjelmassa oleellisempaa on musiikillinen asiantuntijuus ja korkeatasoinen muusikkous. Kiinnostavaa onkin tämän pohjan kannalta, että kanttorin ydinosaamista määritetään enemmän kuitenkin musiikin kuin uskonnon kautta. Tässä saattaa taustalla heijastua ajatus siitä, onko kanttori lopulta enemmän muusikko vai hengellisen työn tekijä.

3.3 Kanttorinviran kelpoisuusvaatimukset

Kanttorin virkaa määritetään monien eri tekijöiden kautta. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus on tehnyt 26.8.2020 uudistetun päätöksen, jossa kerrotaan kanttorin virkaan vaadittavista tutkinnoista ja niiden sisällöistä. Tätä päätöstä pyritään noudattamaan Taideyliopiston Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin koulutusohjelmaa laadittaessa, ja oppilaitos onkin julkaissut oman dokumenttinsa kirkkohallituksen laatimista kelpoisuusopinnoista. Tästä dokumentista ilmenee, mitkä kurssit kirkkomusiikin koulutusohjelmassa kerryttävät kanttorin virkaan vaadittavan opintopistekokonaisuuden määrää. (TSA dokumentti a.)

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen päätöksen tarkoituksena on taata, että kirkon virkaan valituilla henkilöillä on tarvittava musiikillinen, teologinen, pedagoginen ja soveltava osaaminen. Päätöksessä kanttorien virat jaetaan kolmeen eri kategoriaan: korkeakoulututkintoa edellyttävä kanttorin virka eli taso C, ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä kanttorin virka eli taso B sekä ylintä tutkintotasoa edellyttävä kanttorin virka eli taso A. Tason C kanttorin virkaan vaaditaan siis joko musiikin kandidaatin tai kulttuurialan ammattikorkeakoulututkinto muusikkona tai musiikkipedagogina. Tason B kanttorin virkaan vastaavasti vaaditaan joko musiikin maisterin tutkinto, filosofian tai kasvatustieteen maisterin tutkinto, jossa musiikkikasvatus on pääaineena, tai kulttuurialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto muusikkona tai musiikkipedagogina. Tason A kanttorin virkaan vaaditaan käytännössä joku tason B kanttorin virkaan vaadittavista tutkinnoista. Tämän lisäksi vaaditaan myös tutkintoon sisältyvä tai sen lisäksi yliopistossa suoritettu taso A urkujensoitossa, laulussa tai kuoronjohdossa, tai tutkintoa varten suoritettua syventymiskohteen lisäksi toinen taso B urkujensoitossa, laulussa tai kuoronjohdossa. Kolmantena vaihtoehtona tason A kanttorin virkaan on suorittaa tason B kanttorin virassa mainittu musiikin maisterin tutkinto ja sen lisäksi kirkkomusiikin harjoittamista tukeva tai

siihen liittyvä musiikin lisensiaatin tai tohtorin tutkinto tai toinen musiikin maisterin tutkinto. (Suomen ev.lut. kirkko.)

Kanttorin virkaan on siis monia erilaisia reittejä. Pääasia on, että kirkkohallituksen päätöksen mukaiset kelpoisuudet toteutuvat. Tästä syystä kirkkohallitus on säätänyt tarkemmin myös kanttorin virkaan vaadittavan tutkinnon sisällöstä, jota Taideyliopiston Sibeliuksen Akatemian kirkkomusiikin koulutusohjelma mukailee. (Suomen ev.lut. kirkko.) Täytyy kuitenkin muistaa, että kelpoisuusvaatimukset ovat muuttuneet vuosikymmenten aikana, joten suoraa yhtenäisen tason viivaa on hankalaa ja hyödyttömiä muodostaa. Vaikka tason A kanttorin virkaan vaaditaankin korkein mahdollinen musiikillinen taso-suoritus, riippuu kanttorin kokonaisvaltainen osaaminen monesta muustakin tekijästä kuten valmistumispaikasta, valmistumisvuodesta, pääinstrumentista, persoonasta ja työnkuvasta. (Engström ym. 2018, 26). Kanttorin viran kelpoisuuksista keskustellaan ja niitä uudistetaan tarpeen niin vaatiessa, mikä käy ilmi myös kirkkohallituksen päätöksestä, sillä edellinen päätös kanttorin virkaan kelpoistavista tutkinnoista tuli vuonna 2015. Tällaisessa muutoksen virrassa eläminen näyttää olevan ominaista sekä kanttorin arjessa että kyseisestä virasta päätöksiä tekevien tahojen keskuudessa, mikä vaikuttaa myös koulutuksen muotoutumiseen ja muutosalttiuteen. (Hannikainen ym. 2020, 18, Engström ym. 2018, 59.)

Ensimmäisenä vaatimuksena on, että kanttorin virkaan pyrkivällä on jumalanpalvelusmusiikin, kirkollisten toimitusten ja seurakunnan tilaisuuksien musiikkiin liittyviä opintoja. Tämä kokonaisuus tulee olla vähintään yhdeksänkymmentä opintopistettä, ja siihen sisältyy laulun, musiikinjohtamisen, urkujensoiton sekä soittimien hoidon ja huollon opintoja. (Suomen ev.lut. kirkko.) Kirkkomusiikin koulutusohjelmassa tämä ensimmäinen kokonaisuus kattaa käytännössä kaikki pääaineopinnot eli kuoronjohto-, laulu- ja urkuopinnot, mutta myös kurssit *Kirkkomusiikin käytännöt 1* ja *Urkujen rakenne ja huolto*. Myös liturgisen soiton kurssit, *Liturginen vokaalimusiikki 1* sekä muut vapaavalintaiset kurssit kerryttävät vaadittua opintopistemäärää. (TSA dokumentti.)

Toisena vaatimuksena kanttorin virkaan vaadittavan tutkinnon sisällössä ovat raamattutietoon, kirkon tunnustukseen ja jumalanpalveluselämään liittyvät teologiset opinnot, joita tulee olla kymmenen opintopisteen verran (Suomen ev.lut. kirkko). Kirkkomusiikin koulutusohjelmassa teologisia opintoja varten on neljä eri kurssia, jotka ovat kaikki vapaavalintaisia (TSA dokumentti). Mielenkiintoista onkin huomata kanttorin kelpoisuusopintoja ja ydinosaamista verrattaessa, miten kelpoisuus-päätöksessä musiikillinen osaaminen on nostettu teologisen osaamisen edelle. Toinen huomionarvoinen seikka on se, miten kanttorin ydinosaamiskuvauksessa musiikillisia valmiuksia nimitetään tehtäväosaamiseksi mutta kelpoisuus-päätöksessä samaa osaamista nimitetään musiikin opinnoiksi. (Kirkkohallitus 2020, 5–6 ja Suomen ev.lut. kirkko.) Ydinosaamiskuvausten kohdalla on todennäköisesti yritetty etsiä kaikkia kirkon ammatteja yhdistäviä käsitteitä, joiden alle tiedot ja taidot on helppo sijoittaa.

Vaikka ydinosaamiskuvauksia tarkastellaan kirkon mission kautta ja kanttorin ydinosaamista nimenomaan musiikkikeskeisesti, jää hieman epäselväksi, miksi sekä kanttorin kelpoisuusvaatimukset että ydinosaamiskuvaukset laatinut kirkkohallitus on päättänyt arvottaa kanttoreiden kohdalla teologisen ja musiikillisen osaamisen eri tavoilla.

Kolmantena kohtana kanttorin virkaan vaadittavan tutkinnon sisällössä ovat pedagogiset opinnot, jotka liittyvät seurakunnassa rippikouluopetukseen ja musiikkikasvatukseen. Näitä opintoja tulee tason C kanttorin virkaan olla viiden opintopisteen verran, mutta tason A ja B kanttorin virkoihin pedagogisia opintoja vaaditaan kymmenen opintopisteen verran. (Suomen ev.lut. kirkko.) Kirkkomusiikin koulutusohjelman dokumentissa pedagogiset opinnot koostuvat kursseista *Kirkkomusiikin käytännöt 2*, *Musiikin oppimisen ja opettamisen perusteet* sekä *Seurakunnan musiikkikasvatus 1 ja 2* (TSA dokumentti). Vaikka pedagogisten opintojen kokonaisuuteen kirkkomusiikin koulutusohjelmassa on kiinnitetty huomiota jo aikaisemmissa luvuissa, herättää uudenlaista huomiota *Kirkkomusiikin käytännöt 2* -kurssi. Kurssin osaamistavoitteita tarkasteltaessa löytää monia pedagogisia valmiuksia antavia aihealueita kuten musiikkikasvatuksen perusvalmiudet sekä virsien, psalmimusiikin ja muun liturgisen musiikin opettaminen. Tämän lisäksi kurssilla tulee osaamista käytännöllisen ja pedagogisen kirkkomusiikin sovittamisesta ja säveltämisestä. (TSA opinto-opas c.) Kuuden opintopisteen kurssiksi osaamistavoitteet vaikuttavat mittavilta mutta toisaalta pedagogisen osaamisen karttuminen riippuu pitkälti kurssin lopullisesta toteutuksesta.

Viimeisenä kohtana kanttorin virkaan kelpoistavan tutkinnon sisällössä ovat soveltavat opinnot ja harjoittelu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnassa. Tason C kanttorin virkaan näitä opintoja vaaditaan kymmenen opintopisteen ja tason A ja B virkoihin kahdenkymmenen opintopisteen verran. (Suomen ev.lut. kirkko.) Kirkkomusiikin koulutusohjelmassa *Opinnäytteen ja Kuoronjohdon käytännön-harjoittelun* lisäksi opiskelija voi täydentää soveltavien kelpoisuusopintojen opintopistemäärää seuraavilla kursseilla: *Rippikouluharjoittelu*, *Seurakuntaharjoittelu*, *Työelämätaidot seurakunnassa* ja *Moniammatillinen jumalanpalvelusharjoittelu* (TSA dokumentti). Soveltavien kelpoisuusopintojen tarkoituksena vaikuttaa olevan opiskelijan valmistaminen työelämää varten, sillä kokonaisuuteen kuuluu opintoja, jotka tehdään vuorovaikutuksessa seurakuntalaisten kanssa ja todellisissa työtilanteissa. Harjoitteluissa opiskelija pääsee käytännössä kokeilemaan osaamistaan muun muassa kuoron kanssa tai muusikkona jumalanpalveluksessa. Soveltavat kelpoisuusopinnot ovat lopulta todella tärkeitä kanttorin viran kokonaisuuden ja musiikillisen tason hahmottamisen takia. Engströmin, Salmisen ja Tuukkanen kanttoreiden osaamiskartoituskyselystä tekemän raportin pohjalta käy ilmi, että käytännönläheisyys tulee olla oleellinen osa kirkkomusiikin opintoja ja samalla kanttorin viran kelpoisuusvaatimuksia. Tällöin ei ainoastaan helpoteta matalan kynnyksen toiminnan järjestämistä vaan myös koko laaja-alaisen työn ja työtehtävien tason hahmottamista. Kanttorin työ on lopulta paljon

muutakin kuin vain soittamista, laulamista ja johtamista, joten on mielekästä, että opiskelijalla on mahdollisimman varhaisessa vaiheessa opintoja oikeanlainen kuva tulevan ammatin todellisuudesta. (Engström ym. 2018, 19, 21.) On jopa oleellista miettiä, tulisiko harjoitteluja järjestää useampi opintojen aikana, sillä esimerkiksi *Seurakuntaharjoittelu* on merkitty vapaavalintaisiin opintoihin kirkkomusiikin maisteri-ohjelmaan, mikä tarkoittaa 5,5-vuotisessa koulutusohjelmassa opintojen kahta viimeistä opiskeluvuotta (TSA opinto-opas d).

Opiskelijan on mahdollista suorittaa kanttorin viran kelpoisuusopinnot joko 5,5-vuotisen kirkkomusiikin kandi- ja maisterikoulutuksen aikana, osana kirkkomusiikin kandidaatin tutkintoa tai 2,5-vuotisen kirkkomusiikin maisterikoulutuksen aikana (TSA dokumentti). Oleellista on, että opiskelija on suorittanut virkaa hakiessaan siihen tarvittavan määrän kelpoisuusopintoja. Tutkintoa voi kuitenkin jälkikäteen täydentää tarvittavilla opintokokonaisuuksilla kelpoisuuden saamiseksi. (Suomen ev.lut. kirkko.) Tämä tutkinnon täydentäminen saattaa olla tulevaisuudessa melko tarpeellista, sillä korkeatasoisen koulutuksen järjestäminen rahoituksen vähetessä vuosi vuodelta ei ole täysin ongelmaton. On haasteellista rakentaa erilaisista palasista koostuvaa koulutusohjelmaa, jossa tulee ottaa huomioon muun muassa viran kelpoisuusopinnot, mahdollisimman tasokas ja kattava musiikillinen osaaminen eri instrumenteilla, käytännönläheisyys ja muuntautumiskyky. (Engström ym. 2018, 7–8, 59.) Kerran kelpoisuuden kanttorin virkaan saatuaan on kuitenkin aina virkaan pätevä. Täydennyskoulutus tuo lähinnä helpotusta siihen, että esimerkiksi virassa oleva kanttori voi täydentää jo hankkimaansa osaamista tai auttaa täydentämään koulutuksen keston ja rajallisuuksien takia vajavaiseksi jäänyttä osaamista, jolloin kanttorin ei tarvitse turhaan kokea epävarmuutta työssään.

4. JOHTOPÄÄTÖKSET

Kirkkomusiikin ja musiikkikasvatuksen koulutusohjelmien tavoitteena on kouluttaa korkeatasoisia ja laaja-alaisia muusikoita ja musiikin asiantuntijoita. Tämä laajan osaamisen ja asiantuntijuuden tavoittelu näkyy muun muassa koulutusohjelmien rakenteessa ja kurssien monipuolisuudessa. Koulutuksen tarjoamaa monipuolisuutta ja kykyä muokata opintoja opiskelijan itsensä näköiseksi voisi sanoa käytettävän eräänlaisina valttikortteina kirkkomusiikin ja musiikkikasvatuksen koulutusohjelmissa. Varsinkin siirryttäessä maisterivaiheen opintoihin, opiskelijan halutaan syventävän ennalta hankittua osaamista sekä refleктоimaan oppimaansa luodakseen uusia näkökulmia oman osaamisensa pohjalta. Koulutusohjelmat on siis rakennettu määrätietoisesti eteneviksi ja kehittäviksi kokonaisuuksiksi, joilla on tavoitteena viedä opiskelijaa kohti tiettyä päämäärää. Kattava ja tasokas koulutus antaa hyvän pohjan työelämää varten auttaen selviytymään siellä kohdattavista haasteista ja antaen rohkeutta heittäytyä joskus jopa kohti tuntematonta. Hyvä pohjakoulutus houkuttelee myös kehittämään itseään.

Teologian ja uskonntutkimuksen koulutusohjelma on kirkkomusiikin ja musiikkikasvatuksen koulutusohjelmien tavoin monipuolinen, reflektointiin ja suunnitelmallisuuteen kehottava sekä maisterivaiheen opinnoissa syventävää oppimista tehostava. Vaikka koulutusohjelma sisältää samalla tavalla vaatimuksia ja tavoitteita kuin kirkkomuusikoilla ja musiikkikasvattajilla, on se kokonaisuudessaan jollain tapaa vapaampi, jolloin opiskelijan on helpompi luoda omaa urapolkua. Teologian ja uskonntutkimuksen koulutusohjelma painottuukin enemmän teoreettisempaan lähestymistapaan, tiedon käsittelyyn ja jäsentelyyn, mutta koulutusohjelma sisältää myös käytännön osaamista. Yhteistä kaikille kolmelle koulutusohjelmalle on myös osaamisen analysointi, soveltaminen ja kehittäminen sekä töiden suunnitelmallisuuden rakentaminen, palautteen hyödyntäminen ja erilaisten projektien toteuttaminen. Teologian ja uskonntutkimuksen koulutusohjelma ei siis ole suoranaisesti yhteen ammattiin valmistava vaan ennemminkin uramahdollisuuksien antaja. Kaikkien kolmen koulutusohjelman tavoitteena on kouluttaa oman alansa korkeatasoisia asiantuntijoita. Ero kirkkomusiikin ja teologian ja uskonntutkimuksen koulutusohjelmien välillä näkyy esimerkiksi tietotekniikan hyödyntämisessä ja ihmisten kohtaamisessa.

Kirkkomusiikin ja musiikkikasvatuksen koulutusohjelmien pohjalla on tietynlainen kolmikanta, joka käsittää instrumenttiopinnot, pedagogiset opinnot ja tutkimustaidot. Etenkin maisterivaiheen opinnot rakentuvat melko vahvasti tämän kolmikannan päälle, mutta kurssitarjonta on silti niin monipuolista, että opiskelijalla on mahdollisuus muovata ja painottaa opintojaan haluamallaan tavalla. Varsinkin maisterivaiheen opinnoissa opiskelijalla on enemmän mahdollisuuksia valita selkeämmin joku tietty kohde, missä hän haluaa syventää osaamistaan, ja kandidivaiheessa pyritään rakentamaan mahdollisimman laajaa osaamisen pohjaa. Tämä ei välttämättä ole paras mahdollinen ratkaisu, sillä lopulta kandidipinnot saattavat tuntua enemmän monen eri asian ääressä hapuilulta kuin

varsinaiselta musiikin opiskelulta. Toisaalta monipuolisuus on eduksi kanttorin työelämää ajatellen, ja sekä kanttorin ydinosaamisessa että kanttorin viran kelpoisuuksissa kerrotaan samojen kolmikannasta koostuvien opintojen ja taitojen olevan keskeisiä alalla. Koulutuksen tarjoama ja työelämän edellyttämä monipuolisuus auttavat saamaan työkentälle erilaisia osaajia. Mikäli opiskelija on tehnyt mahdollisimman suoran ja yksipuolisen osaamissuunnitelman syventyen selkeästi esimerkiksi lauluun, urkujensoittoon tai musiikkikasvatukseen, hän voi valmistumisensa jälkeen hakeutua sellaisiin kanttorin virkoihin, jotka on selkeästi profiloitu hänen koulutustaan vastaaviksi.

Vaikka musiikkikasvatuksen opinnot painottuvat enemmän teoreettiseen perehtymiseen ja ryhmäopintoihin kirkkomusiikin keskittyessä selkeämmin instrumenttiopintojen tason huippuun hiomiseen, ovat koulutusohjelmat lopulta melko samankaltaisia. Kirkkomusiikin koulutusohjelman kuvauksessa jopa sanotaan, että opintoja voi suunnata varhaiskasvatukseen suuntaan. Toisaalta pedagogisten opintojen rooli on hieman kyseenalainen kirkkomusiikin koulutusohjelmassa, sillä aiheesta ei ole kovin montaa itsenäistä kurssia, vaan osaamisen hankkiminen on nivottu useamman kurssin sisältöön. Mielenkiintoinen havainto koulutusohjelmien välillä onkin, miten musiikkikasvatuksen sekä teologian ja uskonntutkimuksen koulutusohjelmissä pedagogista osaamista ja vuorovaikutustaitoja on tarjolla itsenäisten kurssien muodossa, mutta kirkkomusiikin koulutusohjelmassa vastaavaa osaamista on muutaman kurssin muodossa tai se on liitetty kurssin muuhun sisältöön. Ei kuitenkaan ole aivan täysin sama asia käydä tunneilla ja yrittää saamastaan opetuksesta poimia toimivia opetustapoja ja -metodeja kuin saada kyseiseen aiheeseen selkeästi keskittyvää opetusta.

Koulutusohjelmissä on havaittavissa myös jonkinlaisia traditionaalisia eroja, sillä kirkkomusiikki painottuu selkeämmin länsimaiseen taidemusiikkiin musiikkikasvatuksen käsitellessä musiikin monia eri genrejä klassisesta ja kevyestä kansanmusiikkiin. Vaikka musiikkikasvatuksen koulutusohjelman kokonaisuudesta puuttuvatkin urkujensoiton sekä teologisen ja liturgisen osaamisen kokonaisuudet, voisi koulutusohjelma muuten toimia yhtenä kanttorin virkaan mahdollistavana oppiväylänä. Suomen evankelis-luterilaisissa seurakunnissa toimii tälläkin hetkellä musiikkikasvattajia joko kanttorin virassa tai musiikkikasvattajan työtehtävissä.

Kirkkohallituksen laatimasta kanttoreiden ydinosaamiskuvauksesta käy ilmi, ettei sen ole tarkoitus kuvastaa vain kirkkomusiikkikoulutuksen antamia valmiuksia työelämää varten vaan myös työelämässä opittuja tietoja ja taitoja. Toisaalta on mielenkiintoista tarkastella, miten kanttorin ydinosaamisessa musiikillisesti erilaiset jumalanpalvelukset ja kirkollisten toimitusten musiikkien toteuttaminen palvelunäkökulman kautta sopivat yhteen kirkkomusiikin koulutusohjelman kanssa, joka kuitenkin pitää vahvasti kiinni länsimaisen taidemusiikin traditiosta. Kirkkomusiikin koulutusohjelmassa on mahdollista syventää osaamista myös kevyemmän musiikin tai niin sanotun populaarimusiikin puolella, mutta tämä riippuu pitkälti opiskelijan omasta kiinnostuneisuudesta ja kurssien lopullisesta

toteutuksesta. Ydinosaamisessa tuodaan joka tapauksessa esille se, että työelämässä kohtaa muutakin musiikkia kuin vain yhdenlaista, ja siihen on jollain tasolla varauduttava.

Kanttorin ydinosaamisessa mainitaan ensimmäisenä teologinen ja arvo-osaaminen, mutta toisaalta musiikin sanotaan läpäisevän kaikki ydinosaamisen alueet. Kanttorin viran kelpoisuuksissa vastaavasti mainitaan ensimmäisenä musiikkiopinnot ja vasta sitten teologinen osaaminen. Kirkkomusiikin koulutusohjelman ytimen muodostavat urkujensoitto, laulu ja kuoronjohto, mutta koulutusta määrittävät varsinkin maisterivaiheessa instrumenttiopinnot, pedagoginen osaaminen sekä tutkimuksen tiedot ja taidot. Näitä kolmea eri tahoja tarkastellessa miettii, mikä lopulta on kanttorin työn ja kirkkomusiikkikoulutuksen ydintä. Kirkkomusiikin koulutusohjelmasta valmistuu tavoitteiden mukaan korkeatasoisia ja monipuolisia musiikin asiantuntijoita. Kanttorin viran kelpoisuuksissa esitellään monia eri reittejä eri tasoihin virkoihin, ja ydinosaamisessa tarkastellaan monitahoisesti kanttorin viran monipuolista osaamista ja vaatimuksia. Käytännössä kaikilla on sama ajatus mutta eri katsantokanta asioihin. Kukin näistä kolmesta vastaa eri tavalla kysymykseen kanttorin työn ja kirkkomusiikkikoulutuksen ytimestä, mutta toisaalta kaikki kolme ovat samaa mieltä musiikin kiistattomasta asemasta.

Musiikki on siis kaikkia kolmea tahoja selkeästi yhdistävä tekijä, mutta teologinen ulottuvuus jää sekä kelpoisuuksissa että kirkkomusiikin koulutusohjelmassa toiselle sijalle. Kanttorin ydinosaamisen kuvataan olevan läpileikkaus koko Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttoreiden osaamisesta, joten tässä kohtaa olettaisi musiikin olevan myös se ensimmäinen asia. Teologinen osaaminen on toki yksi tärkeä osa kanttorin sekä ammattidentiteettiä että työnkuvaa, mutta se ei tarkoita, että näin olisi myös kirkkomusiikin koulutusohjelmassa. Taideyliopiston strategiaa katsottaessa sieltä löytyy hyvin ympäröityjä ja kaikille koulutusohjelmille sopivia arvoja kuten taito, rohkeus ja avoimuus. Vaikka kirkkomusiikin koulutusohjelma on osa Taideyliopiston Sibelius-Akatemian koulustarjontaa ja sillä on pitkät perinteet Suomen evankelis-luterilaisen kirkon historiassa, nämä seikat eivät tarkoita, että teologinen osaaminen olisi oleellinen osa kirkkomusiikin koulutusohjelmaa. Taideyliopiston on pidettävä strategian mukainen linja ja samalla kaikille yliopistoille ominainen neutraalius, ja tätä suuntaa seuraa myös Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin koulutusohjelma. Tätä asettelua vahvistaa ennestään ajatus, että valmistuttuaan kirkkomuusikoksi, ei valmistuneen tarvitse päätyä Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon töihin. On opiskelijan itse päätettävissä, kuinka paljon hän haluaa sisällyttää teologista osaamista omaan opintopolkuunsa. Koska Taideyliopistolla on tietty rooli yliopistona ja valtion tukemana laitoksena, tulisi teologisen osaamisen ylläpitäminen tulla joltain muulta taholta. Mikäli Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorin virkoihin halutaan muusikoita, joilla on hyvää teologista osaamista, tulisi kirkon silloin ottaa selkeämpi rooli tämän osaamisen vahvistamisessa.

Taideyliopistolla on oma tehtävänsä koulutuksen tarjoajana ja Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla tehtävä kanttorin työnantajana. Toisaalta koulutuksen kautta

valmistuu korkeatasoisia musiikin asiantuntijoita mutta toisaalta kanttorin virkaan kaivataan myös monipuolista muusikkoutta ja teologista osaamista. Ylipäätään kirkkomusiikin koulutusohjelman rakentumisessa on olemassa tietynlainen hierarkia, sillä koulutusohjelma pyrkii ottamaan huomioon kanttorin viran kelpoisuusvaatimukset. Jollain tasolla työelämän voi siis tulkita määrittävän kirkkomusiikkikoulutusta, vaikka koulutusohjelma pyrkiikin olemaan mahdollisimman itsenäinen ja laaja-alainen tarjoten uramahdollisuuksia muuallekin kuin vain kanttorin virkaan. Oman ammatti-identiteetin rakentaminen ei siis välttämättä ole kirkkomusiikin koulutusohjelmassa opiskelevalle niin yksinkertaista kuin ajatella saattaa. Opinnoissa varsinkin kandidaiheessa laajan osaamisohjan tarjoaminen ja maisterissa selkeämpi syventyminen yhteen aiheeseen auttavat kehittämään ammatti-identiteetin syntymistä. Toisaalta ammatti-identiteetin rakentaminen on opiskelijan omissakin käsissä, sillä hänen täytyy valita mihin hän haluaa opinnoissaan keskittyä ja syventää osaamistaan sekä samalla profiloitua jo valmiiksi esimerkiksi tiettyä kanttorin virkaa varten.

Kanttorin virkaan vaadittavien tutkintojen sisältö eli kelpoisuusopinnot ovat myös yksi kirkkomusiikin koulutusohjelmaa määrittävistä tekijöistä. Kelpoisuuksien taustalla on oma kolmikantansa, musiikillinen, teologinen ja pedagoginen osaaminen, ja nämä kohtaavat melko hyvin kirkkomusiikin koulutusohjelman ytimen ja kolmikannan. Kanttorin viran kelpoisuusvaatimuksia päivitetään säännöllisen epäsäännöllisesti, ja edellinen muokkaus on tapahtunut vuonna 2015. Vaikka kelpoisuus on ja pysyy, kun sen kerran saa, heijastaa kelpoisuusvaatimusten muuttuminen tiettyä muutoksen virrassa elämistä. Tämä taas vaikuttaa suoraan kirkkomusiikkikoulutukseen ja antaa erityistä painetta koulutusohjelman muokkaamiseen. Tällainen muutoksen mukana toimiminen auttaa alaa muovautumaan ja mukautumaan työelämän tarpeiden mukaan, mutta tuo samalla mukanaan jonkinlaista hallitsemattomuutta, ennakoimattomuutta sekä kanttoreiden tason heittelyn mahdollisuuksia.

Alati muuttuva työympäristö saattaa rohkaista kehittämään itseään esimerkiksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon täydennyskoulutuksen kautta. Etenkin kanttoreiden ydiosaamiskuvauksesta käy ilmi sekä alan monipuolisuus että mahdottomuus työelämässä. Ydiosaamiskuvauksessa oleva osaamisen ja vaatimusten lista vaikuttaa loputtomalta, mikä osaltaan saattaa heijastaa kanttoria kohtaan asetettuja ennakkoolettamuksia. Olisikin mielenkiintoista tutkia pidemmälle, millaisena kanttorin rooli käsitetään seurakuntalaisten, seurakuntaan kuulumattomien ja kirkon työntekijöiden kesellä.

Kirkkomusiikin koulutusohjelman ja kanttorin virkaa määrittävien tekijöiden tutkiminen on antoisaa työtä. Koulutukseen luodaan ulkopuolelta paineita Suomen evankelis-luterilaisen kirkon, seurakuntalaisten ja ympäröivän maailman kautta, mutta tarvitseeko koulutuksen olla aina se, joka muuttuu? Toki koulutusohjelmia uudistetaan säännöllisesti ja se on tarpeenmukaista, mutta tulisiko toisinaan pohtia, mikä on oikeasti kanttorin työn ydintä ja

mitkä asiat ovat kanttorin työn keskiössä. Kanttoreiden ydinosaamiskuvaus vastaa tähän pohdintaan jollain tasolla, ja tarkastelu on siinä yhtä laajaa kuin saattaa olettaakin. Kirkkomusiikin opiskelu on jollain tapaa olemista kahden tulen välissä – toisaalta pitää seurata kirkon ja oppilaitoksen antamia vaatimuksia mutta toisaalta pitäisi rakentaa itsensä näköistä opintokokonaisuutta, joka antaa tarvittavat valmiudet työelämässä toimimiseen.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

LÄHTEET

HY teol. tdk a. *Opiskelijaksi*, Helsinki: Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta.

<<https://www2.helsinki.fi/fi/teologinen-tiedekunta/opiskelijaksi>> Haettu 21.1.2022.

HY teol. tdk b. *Opiskelijaksi. Koulutusohjelmat ja opiskelijaksi hakeminen. Teologian ja uskonnontutkimuksen kandiohjelma. Opiskele teologiaa*, Helsinki: Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta.

<<https://www.helsinki.fi/fi/koulutusohjelmat/teologian-ja-uskonnontutkimuksen-kandiohjelma/opiskelu>> Haettu 26.3.2022.

HY teol. tdk c. *Opiskelijaksi. Koulutusohjelmat ja opiskelijaksi hakeminen. Teologian ja uskonnontutkimuksen kandiohjelma. Maisteriohjelmat, joihin tämän kandiohjelman jälkeen voi hakea. Teologian ja uskonnontutkimuksen maisteriohjelma. Opiskele teologiaa*, Helsinki: Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta.

<<https://www.helsinki.fi/fi/koulutusohjelmat/teologian-ja-uskonnontutkimuksen-maisteriohjelma/opiskelu>> Haettu 26.3.2022.

HY teol. tdk d. *Opiskelijaksi. Opiskelijan ohjeet. Suunnittele opintosi. Tutkinnon rakenne ja laajuus. Teologian ja uskonnontutkimuksen kandiohjelma*, Helsinki: Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta.

<<https://studies.helsinki.fi/ohjeet/artikkeli/tutkinnon-rakenne-ja-laajuus>> Haettu 26.3.2022.

HY teol. tdk e. *Opiskelijaksi. Opiskelijan ohjeet. Suunnittele opintosi. Tutkinnon rakenne ja laajuus. Teologian ja uskonnontutkimuksen maisteriohjelma*, Helsinki: Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta.

<<https://studies.helsinki.fi/ohjeet/artikkeli/tutkinnon-rakenne-ja-laajuus>> Haettu 26.3.2022.

Kirkkohallitus. *Kanttorin ydinosaamiskuvaus*, 2020, Helsinki: Kirkkohallitus.

<<https://evl.fi/documents/1327140/43561565/Kanttorin+ydinosaamiskuvaus+2020.pdf/32ea5481-733c-1aa6-e8ba-a2f24b40f50d?t=1604574856291>> Haettu 11.5.2022

Suomen ev.lut. kirkko. *Kirkon säädöskokoelma nro 63. Säädös nro 135. Kirkkohallituksen päätös kanttorin virassa vaadittavasta tutkinnosta*, 2020, Helsinki: Kirkkohallitus.

<<https://evl.fi/plus/paatoksenteko/lainsaadanto/kirkon-saadostkokoelma/saadostkokoelma-nro-63/nro-135-kirkkohallituksen-paatos-kanttorin-virassa-vaadittavasta-tutkinnosta>>

Haettu 22.1.2022.

TSA opinto-opas a. *Opinto-opas. Kandi-maisterikoulutus. Kirkkomusiikki, 2021-*, Helsinki:

Taideyliopiston Sibelius-Akatemia. <<https://opinto-opas.uniarts.fi/fi/sibelius-akatemia/13745/e>> Haettu 17.1.2022.

TSA opinto-opas b. *Opinto-opas. Kandi-maasterikoulutus. Musiikkikasvatus, 2021-*, Helsinki: Taideyliopiston Sibelius-Akatemia. <<https://opinto-opas.uniarts.fi/fi/sibelius-akatemia/13745/e>> Haettu 17.1.2022.

TSA opinto-opas c. *Opinto-opas. Kandi-maasterikoulutus. Kirkkomusiikki. Kirkkomusiikki, musiikin kandidaatti, 2021-*, Helsinki: Taideyliopiston Sibelius-Akatemia. <<https://opinto-opas.uniarts.fi/fi/tutkinto-ohjelma/10893>> Haettu 9.3.2022.

TSA opinto-opas d. *Opinto-opas. Kandi-maasterikoulutus. Kirkkomusiikki. Kirkkomusiikki, musiikin maisteri, 2021-*, Helsinki: Taideyliopiston Sibelius-Akatemia. <<https://opinto-opas.uniarts.fi/fi/tutkinto-ohjelma/10913>> Haettu 9.3.2022.

TSA opinto-opas e. *Opinto-opas. Kandi-maasterikoulutus. Musiikkikasvatus. Musiikkikasvatus, musiikin kandidaatti, 2021-*, Helsinki: Taideyliopiston Sibelius-Akatemia. <<https://opinto-opas.uniarts.fi/fi/tutkinto-ohjelma/9956>> Haettu 10.3.2022.

TSA opinto-opas f. *Opinto-opas. Kandi-maasterikoulutus. Musiikkikasvatus. Musiikkikasvatus, musiikin maisteri, 2021-*, Helsinki: Taideyliopiston Sibelius-Akatemia. <<https://opinto-opas.uniarts.fi/fi/tutkinto-ohjelma/9990>> Haettu 10.3.2022.

TSA dokumentti a. *Kanttorin kelpoisuusopinnot kirkkomusiikin koulutusohjelmassa 26.8.2020 alkaen*. Helsinki: Taideyliopiston Sibelius-Akatemia. <<https://sites.uniarts.fi/documents/1019033/0/Kanttorin+kelpoisuusopinnot+uudessa+opetussuunnitelmassa+p%C3%A4ivitetty+14.1.2021.pdf/6fe55072-50d9-5bf7-2af9-97bd07780d1c?t=1611743580431>> Haettu 22.1.2022.

TSA dokumentti b. *Instrumentti ja lauluopetus – mitä täytyy vähintään tehdä ja miten paljon opetusta voi saada, 2020*, Helsinki: Taideyliopiston Sibelius-Akatemia. <<https://sites.uniarts.fi/documents/1019033/0/Henkil%C3%B6kohtainen+opetus+musiikkikasvatuksen+p%C3%A4ineessa.pdf/a3c8be0e-4145-29e6-27be-6ac934cbf05e?t=1627297051556>> Haettu 10.3.2022.

TSA strategia. *Taideyliopisto. Meistä. Strategia. Visio, missio ja arvot*. Helsinki: Taideyliopiston Sibelius-Akatemia. <<https://www.uniarts.fi/yleistieto/visio-missio-ja-arvot/>> Haettu 30.5.2022

KIRJALLISUUS

Engström, Katariina, Veli-Matti Salminen ja Teija Tuukkanen 2018. *Muusikkona kirkon palveluksessa. Kanttoreiden osaamiskartoituskysely 2017*, Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

<[https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/1475/viewmode=infoview/qsr=Saataavuus%3A%20ladattava%20tiedosto%20\(PDF\)](https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/1475/viewmode=infoview/qsr=Saataavuus%3A%20ladattava%20tiedosto%20(PDF))> Haettu 22.1.2022.

Hannikainen, Jorma ja Ulla Tuovinen 2020. Kirkkomusiikkikoulutus ja kanttorien kelpoisuusvaatimukset vuosin 1982–2017, teoksessa Salminen Veli-Matti, Hannikainen Jorma ja Huhtanen Kaija (toim.), *Kirkon muusikko arjessa ja pyhässä*, Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 17–41.

Huhtanen, Kaija 2020. Kanttori: Musiikin ammattilainen kirkon työssä, teoksessa Salminen Veli-Matti, Hannikainen Jorma ja Huhtanen Kaija (toim.), *Kirkon muusikko arjessa ja pyhässä*, Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 42–70.

Kosonen, Erja 2020. Pitäjänmuusikosta kirkkomusiikkikasvattajiksi, teoksessa Salminen Veli-Matti, Hannikainen Jorma ja Huhtanen Kaija (toim.), *Kirkon muusikko arjessa ja pyhässä*, Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. 115–130.